ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 7 december 2013

ONDERWIJS
'Er is niets wat de verharding tegenhoud' 3

REPORTAGE
Boekenweek Bibliotheek 5

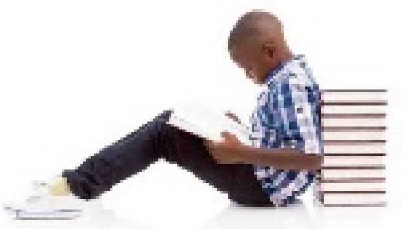

IN BEDRIJF
Aan de slag met kindertalent 11

Tambú, a freedom song sluit af waar het begon

'De tijd die jou heeft aangeraakt'

De acteurs Kees Scholten en Albert Schoobaar: Onze rol en kleur is inwisselbaar.

Twee halfbroers erven een tambú, een instrument dat hen verbindt in alle lagen van het zijn. De zoektocht naar de trommel, naar elkaar en uiteindelijk over alle grenzen heen naar oorsprong én toekomst van de volken die samenleven op Curaçao, is de rode draad door Tambú, a freedom song.

Tekst en foto's: Mineke de Vries

De Nederlandse acteur Kees Scholten en de Curaçaoenaar Albert Schoobaar vertolken de rol van de halfbroers. Vorig jaar mei stonden zij in La Tentashon op Curaçao, vervolgens op het Oerol-Festival op Terschelling en recent sloten zij hun tournee door Nederland af. In december volgt nog een viertal voorstellingen op Curaçao, waarmee zij in totaal zestig keer samen op de planken stonden. Kees Scholten: "Ten opzichte van de eerste voorstellingen is veel veranderd, elke keçer bijschaven maakte het uiteindelijk steeds beter. Vooral het aandeel dans is geminimaliseerd, het werd te clip-achtig, waarmee de drive van de vertelling sterker is geworden."
Albert Schoobaar: "Dat is nou precies het leuke van werken met Kees, je moet eraan wennen, maar kan je je overgeven is het prachtig. Niets is statisch en zelfs tijdens een voorstelling kan iets wijzigen. Je moet elkaar heel goed aanvoelen en letterlijk op elkaar ingespeeld zijn. Maar dat is tegelijkertijd de lol die we samen hebben."

Voetstap achterlaten

Tambú verhaalt over de broers Martina; ze hebben dezelfde vader, een andere moeder. Lorenzo vertrekt met zijn moeder naar Nederland, Johnny blijft op Curaçao. Ze treffen elkaar weer aan het sterfbed van hun vader en erven zijn tambú, een trommel die staat voor een spirituele manier van leven zoals de Afrikanen die meenamen. Lorenzo hecht niet aan de traditie van de trommel en Johnny verkoopt hem om het geld uiteindelijk te verbrassen. De tambú komt terecht in het historisch museum, waar de museumdirecteur - uiterst Nederlands vertolkt door Scholten - de geschiedenis ervan vertelt. Als rampspoed beiden overkomt, steelt Johnny de tambú terug. Van daaruit wordt de symbolische rol van het instrument steeds duidelijker. "Iedereen wil iemand worden - Z'n voetstap achterlaten in het zand." Als Johnny de tambú in zijn armen sluit en tranen over zijn wangen lopen, als de muziek aanzwelt, houdt het publiek zijn adem in.
De ontroering in de zalen in Nederland is te voelen, door de inhoud maar ook door de vorm en taal: de vertrouwde klanken van het Papiaments, het ritme van de muziek. Maar het zit hem ook in de herkenning van de typetjes, allen door Schoobaar en Scholten gespeeld door slechts het hoofddeksel te veranderen: de museumdirecteur, de plat-Rotterdamse stiefvader van Lorenzo, maar ook het duo van de dame van Jan Sofat (Scholten met zonnebril en paraplu) en de praatgrage Antilliaanse dame (Schoobaar in zijn vrouwelijke vorm), weten ze tot groot vermaak neer te zetten.

In de grondverf

Het idee voor Tambú ontstond na een eerdere voorstelling van muziektheatercollectief Het Volksoperahuis uit Amsterdam, die met lokale acteurs en musici Morto i Laman (De dood en de zee) speelde in samenwerking met Teatro Luna Blou. Dat was het begin van de Curaçaose connectie voor het Volksoperahuis, bestaande uit Jef Hofmeister, componist/tekstschrijver en Kees Scholten, acteur/regisseur die samen per productie acteurs en muzikanten erbij zoeken. Scholten: "Het was de manier waarop Ompi Tio ons na afloop met een speciaal voor ons gemaakte tambú bedankte, wat ons ontroerde. De energie uit die tambú pakten we allebei op en dit maakte dat we meteen wisten dat we dáár wat mee wilden, dat dát het uitgangspunt zou worden voor een nieuwe voorstelling over Curaçao en Nederland.
We besloten op Curaçao onderzoek te doen naar de kracht van de tambú. We spraken veel mensen, maar voelden meteen: als je tambú zegt, moet je oppassen, er hangt sentiment omheen, het raakt direct aan de actieve repressie van de zwarte volksaard en betekent het losmaken van de overheersing. Blijf van mijn eigenheid af, lijkt het te roepen. Aan de tambú kan je je vingers branden, er hangt iets verborgens, verbodens omheen. Met al die indrukken gingen zakelijk leider Maarten van der Cammen en ik terug naar Nederland. Jef vertaalde het naar een script waarmee ik, terug op Curaçao Elia Isena benaderde om er drie tambú's bij te componeren.
"Die gedenkwaardige avond op de porch van Elia ontstond het ritme ter plekke, was ik getuige van de geboorte van de tambú's, natuurlijk nog in de grondverf, maar de basis van onze voorstelling was er."

Albert Schoobaar in de ontoerende slotscène waarin hij met de tambú de knoek invlucht.

Losse vorm

Op zoek naar lokale spelers zochten ze Albert Schoobaar op bij één van zijn schoolvoorstellingen in Habaai. "Met minimale middelen zat het zo ingenieus in elkaar. In die open stijl is Albert echt een virtuoos. We hebben hem meteen bij ons idee betrokken. Hij zit zo dicht op de huid van het publiek: de manier waarop hij een scholier zo sexy aankeek, dat ie wegliep, was geweldig", en Scholten schiet weer in de lach. Op zijn beurt treft Schoobaar de snelheid in denken, schrijven en spelen van Jef en Kees: "Soms gaat het zo snel dat je denkt 'waar hebben jullie het over', maar het dwingt je je mond open te trekken. Je niet laten opfokken maar bij de les blijven. Ik viel voor de vorm, het spel, de liedjes. Deze losse manier van toneel maken neem ik weer mee in mijn eigen voorstellingen."
Schoobaar schreef al langer voor zichzelf, werkte samen met regisseur Ad de Bont en maakte met Saskia Goldschmidt vele jeugdtheaterproducties.
"Toen ik voor theatergroep Paradox schreef, werd ik een keer gevraagd in te vallen als acteur, zo begon het." Met Paradox regisseerde hij bijvoorbeeld Oedipus van Hugo Claus voor Curaçao en met zijn eigen Teatro KadaKen maakt hij schoolvoorstellingen voor de Curaçaose jeugd.
"We maken ook lesmateriaal en spreken met de jongeren na over de voorstellingen." Het artistiek niveau is hoog, de onderwerpen maatschappelijk relevant: opgroeien zonder vader, seksualiteit, tienerzwangerschappen, tolerantie, verwaarlozing. Theater als middel om problemen bespreekbaar te maken. In 2012 maakte hij Tisha en recent de voorstelling De Ballade van pluisje, die nog tot februari 2014 loopt. Anders dan de vorige gaan ze hiermee echt de klas in. Daarnaast heeft hij zijn eigen jongerentheatergroep Pispijn, waarbij hij ook dramalessen geeft.

Het mooiste kunnen delen

Ook met Tambú wordt een boodschap vertolkt. Scholten vanuit de Nederlandse invalshoek: "Het prachtige Curaçaos-Nederlandse verhaal zegt - juist in de tijd dat Curaçao een autonoom land binnen het Koninkrijk is - veel over wie wij als Nederlanders zijn, hoe we omgaan met gevoelens van superioriteit en schaamte. Of je wilt of niet, de geschiedenis komt altijd aankloppen." Schoobaar vult vanuit zijn Antilliaanse achtergrond aan: "De geschiedenis is een feit, je kunt er niet omheen. Maar waar is onze eigenwaarde, waarom stoppen we niet ons slachtoffer te voelen. Ik zou hardere stukken willen maken en het mensen in de face willen gooien: hou ermee op. Alsof eigen verantwoordelijkheid niet voorkomt in ons woordenboek. Zeg je daar iets over ben je de makamba pretu. Na de opstand van 1969 hadden we de macht, we hebben er niks anders mee gedaan dan vriendjespolitiek en de positie misbruiken voor verdere onderdrukking. Als reactie op de voorstelling Tambú zeggen Antillianen meteen: zie je wel, die Nederlander verkoopt de tambú weer, maar... kíjk nou eens, je doet het zelf ook. De schuld geven aan de ander, altijd mikpunten zoeken, het buiten zichzelf om zoeken." De boodschap van deze productie is volgens Schoobaar dan ook: "Laten we praten en culturen laten samenkomen." Scholten voegt toe: "Wees trots op je cultuur, maar, laat een ander er ook van genieten. Zeg niet, dat is mijn tambú, maar nodig mensen uit naar jouw tambú te komen. Als je anderen toelaat het mooiste wat je hebt te delen, ontstaat vriendschap."

Vertrouwen

Zo'n vriendschap zie je bij Schoobaar en Scholten zelf. Er is volledig vertrouwen om te delen. "We kunnen onze ideeën spuien zonder dat je bang bent dat de ander ermee wegloopt, er is nooit een dubbele agenda." Daarom kunnen ze vrij brainstormen over nieuwe producties. Want dat die er gaan komen, staat vast.
Hun perfecte samenwerking op toneel is er ook in de dagelijkse omgang. Ze spelen scherp op elkaar in, er is constant interactie. Scholten druk, al pratend doet hij allerlei typetjes na, maakt veel bewegingen, Schoobaar wat rustiger, luistert en vult aan. Maar het plezier spat er wel vanaf. "Kees is echt de grappigste persoon die ik ooit ben tegengekomen", zegt Albert, nog nalachend om het typetje 'Nederlandse premier met glimlach' dat Kees net achteloos tijdens zijn derde espresso ten tonele voert.

Bevrijdend

De interactie, het steeds in beweging zijn, geeft ook een verantwoordelijkheid naar elkaar: er is op elk moment ruimte voor nieuwe ideeën van beiden, wat overigens nooit tot enige spanning leidt. Schoobaar: "Dat is zo'n andere manier van werken, enerzijds bevrijdend maar het geeft ook druk. Je moet alles loslaten, ook tijdens het spelen, maar het resultaat is zo bevredigend. Deze vorm nodigt tevens uit te improviseren als je een fout maakt, heerlijk als dat kan, ter plekke bedenken we nieuwe dingen, elke dag kan je bij wijze van spreken met nieuwe teksten komen."
Scholten: "Ik ga niet uit van het principe: om drie uur beginnen we een repetitie, maar... als om vier uur de kern maar is geraakt, wat er ook aan vooraf is gegaan."
Een blik, een toon, de energie tussen elkaar kan alles opeens in een ander daglicht zetten. "Dat is de lol, dan ga je aan de haal met je eigen stuk", zegt Scholten. "Het mooiste is er steeds nét tegenaan zitten, in dat spanningsveld opereren. Dat is theater, het mes steeds voor zijn." Het verhaal vertellend, er helemaal inzitten als acteur maakt dat het groter wordt dan je kunt spelen.
Scholten: "Het verhaal wordt groter dan jezelf, dat is het allermooiste van toneel. Je komt in een gebied waar je jezelf overtreft."

Inwisselbaar

De inbreng van de Curaçaose muzikanten zorgt volgens beide acteurs ook voor dat overtreffen van jezelf. Mede door hen kom je tot een heel andere discipline, waarin poezie, muziek en toneel samenvloeien. Schoobaar: "Voor mij is het mooiste moment als in het begin die muziek aanzwelt en de meiden gaan zingen, de take off." Alles vloeit in elkaar over. Scholten: "Al is de één wit, de ander zwart, in onze toneelvorm zijn onze rol en kleur eigenlijk inwisselbaar. Het mooiste compliment dat ik terughoorde was: ik vergat helemaal dat je niet zwart bent."
Wat meewerkt in het geheel is Scholtens perfecte gevoel voor nabootsing, hij kan goed luisteren en het nadoen. Al zou je anders vermoeden, hij kent alleen zijn tekst in het Papiaments en niet veel meer dan dat.

De reacties op Tambú zijn in Nederland niet veel anders dan op Curaçao. "Wel valt op dat hoe meer Antillianen in de zaal zitten hoe hilarischer het wordt, dan krijg je een soort samenspraak met de zaal. Scholten: "Veel mensen in Nederland zijn zichtbaar ontroerd of komen huilend naar ons toe, misschien is dat toch het heimwee. Iemand huilt om zijn opa, een Nederlandse man komt met zijn oude Curaçaose vriend samen naar de voorstelling. We merken dat zowel de pijnpunten als de mooie dingen verbinden en ontroeren."
De tijd die je niet hebt meegemaakt. Maar die jou wel heeft aangeraakt. Die jou nu nog parten speelt. Jouw hart en ziel in vieren deelt. De tijd van ver voor jouw tijd. Onvoltooid verleden tijd.
Kan je over dit thema samen vrij praten dan ben je de schaamte voorbij. En dan wordt het uiteindelijk voltooid verleden tijd.

Afsluiting Tambú, a freedom song op Curaçao: Speeldata 15,16 en 17 december in La Tentashon (Luna Blou) om 20.00 uur, toegang 27,50 gulden.

Typetjes: de praatgrage Curaçaose dame en de vrouw uit Jan Sofat.

ÑAPA 2013
Nr. 47

INHOUD

Tambú, a freedom song sluit af waar het begon 1

Sint keert huiswaarts 2

'Er is niets wat de verharding tegenhoudt' 3

Gezondheid 4

Boekenweek bibliotheek 5

Cultuur 6

Literatuur & cultuur 7

Varia
Puzzels 8

Eten & drinken 9

Business
Columns 10

Aan de slag met kindertalent 11

Business
Rubrieken 12

Colofon

BLADMANAGER
Linda van Eekeres

EINDREDACTEUR
Hans Vaders

ADVERTENTIES
Marloes Tak

VORMGEVING
Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper
Oscar Vanegas

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak
Oetie Basilio
Simone de Brabander
Marja Berk
Monique Casimiri
Verele Ghering
Hans de Haan
Bernadette Heiligers
Lennart Huijsen
Erik van Kampen
Brede Kristensen
Shakti-Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Islelly Pikerie
Jan de Ruijter
May Voges
Mineke de Vries
Miriam de Windt
Ken Wong

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Uitgelicht

Sint keert huiswaarts

Jeugd Theaterschool Drazans gaf woensdag twee Sinterklaasvoorstellingen in Jeugdhuis de Tamarijn in Mahaai. 'De Raadsels van Sinterklaas' is een familievoorstelling waarin kinderen en jongeren de rollen spelen. Zo werd de spanning rond Sinterklaas aardig opgevoerd. Sint Nicolaas heeft vele kinderen verwend op Curaçao. Het is nu tijd voor hem om moe maar voldaan per stoomboot huiswaarts te keren naar Spanje, waar de Goedheiligman het merendeel van het jaar in alle rust verblijft.

Foto's: Edsel Sambo

Foto van de week

Ada Brito-Wederfoort spotte deze gekko tijdens diens nachtelijke tocht op het raam van een berghok bij een huis in Jongbloed.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Thuis

'Inbugeringscusus'

Monique Casimiri

In Nederland hebben ze een inburgeringscursus voor buitenlanders. De computerversie heb ik niet doorstaan en toch mag ik hier gewoon wonen, maar dat komt uiteraard omdat ik als Antilliaan toch ook een Nederlander ben.
Wanneer het ze uitkomt wel. Bij een vorige werkgever werd ik weggeboekt als zijnde allochtoon, dan had hij dat quotum ook weer gehaald en bij een andere werkgever was ik een autochtoon. Het is mij om het even, ik ben Monique en zit niet graag in een hokje. Ik ben daar te claustrofobisch voor.
Eén van de vragen die gesteld wordt bij de inburgeringscursus is bijvoorbeeld waar je een tl-lamp moet weggooien: in de glasbak, bij het restafval of bij het klein chemisch afval. Toen ik de test maakte had ik nog nooit een tl-lamp gehad in Nederland. Ik moet het antwoord nu nog schuldig blijven, ik heb geen flauw idee, maar belangrijker is, ik zie de meerwaarde van dit soort vragen niet in. Alsof je een minder goede Nederlander zou zijn als je je tl-lamp op de verkeerde plek weggooit.
Ik denk dat Nederland, met al zijn regels en wetgeving niet in een paar vragen te vangen is. Door schade en schande word je hier wijzer. Je kunt beter investeren in goede burenhulp of zoals ze al jaren met de Antilliaanse studenten doen, een coach toewijzen die je de eerste paar weken wegwijs maakt hier. Nu kan je afgewezen worden op grond van een paar, in mijn ogen, onbenullige vragen. Daarbij speelt taal ook een rol.
Een kleuter van Curaçao moest hier in Nederland een kleutertoets maken. Daarbij worden plaatjes getoond en de kleuter moet vertellen wat het ziet. Eén van de plaatjes was een drempel in een huis. Geen kind uit de tropen die het woord drempel kent, aangezien de huizen daar geen drempels hebben. Op een andere vraag had het kind steevast een fout antwoord tot de juf het er een keer met mij over had. Bij het plaatje van een schommel zei het kind steeds: 'Dat is een wip'. Waarop de juf zei, nee, die ziet er anders uit, dit is een schommel. Ze vroeg zich af of er op Curaçao wel schommels waren. Pas toen ik zei dat ze op Curaçao een schommel een wip noemen kwam er begrip voor het kind. Die was dus toch niet zo dom.
Stel dat dit een volwassene was geweest die nog nooit een tl-lamp in zijn hand had gehad en nu ineens moest zeggen in welke afvalbak die moest liggen. Je hele toekomst hangt er vanaf. Je enige lichtpuntje was die test om een betere toekomst te kunnen opbouwen en nu is niet alleen die lamp kapot, waardoor je toekomst op het spel staat, maar je weet ook niet waar je hem moet weggooien. Moet je straks weer naar je eigen land terug en heb je als enige souvenir een kapotte tl-lamp bij je.

Lisette van Lamoen-Garmers:

'Er is niets wat de verharding tegenhoudt'

"Er is een trend om normale zaken als plicht en verantwoordelijkheid te zien als onrecht."

'Aales' moet kapot. Met die kreet kreeg de Curaçaose cabaretier Jandino Asporaat heel wat zalen plat. Lisette van Lamoen-Garmers kan daar ook hartelijk om lachen. Maar al pratend borrelen er wel gevoelens van verbijstering bij haar op over de neiging om alles op het spel te zetten om te krijgen wat men wil.

Tekst: Bernadette Heiligers Foto's: Ken Wong

Daarmee belanden we bij de vele confrontaties die het Rooms Katholiek Centraal Schoolbestuur het afgelopen jaar en verder in het verleden heeft doorgemaakt. Hoe kijkt het R.K. Schoolbestuur daar op terug? En hoe kijkt zij naar de toekomst? Tijd voor een gesprek met de directrice van het R.K. Schoolbestuur, Lisette van Lamoen-Garmers.

Om maar te beginnen bij een veelgehoorde klacht: Is het schoolbestuur als werkgever niet te star?
"Die vraag stel ik mezelf ook steeds opnieuw. Maar in een organisatie met 1500 man personeel, kan flexibiliteit soms meer schade aanrichten dan zogenaamde starheid. Want als je vandaag de ene regel laat varen, waarom morgen de andere regel niet? Waar ligt de grens? En mag je als directie wel zelf bepalen waar die ligt, of moet je daar ook flexibel in zijn? Trouwens, als je voor één persoon een uitzondering op de regel maakt, willen anderen dat ook. Dat is een normale reactie. Maar op welke gronden beslis je wie je wel of niet tegemoetkomt?"

Op christelijke gronden bijvoorbeeld? Het is immers een katholiek schoolbestuur?
"Zodra er een conflictsituatie is, zeggen sommigen: 'Ja ja. En die noemen zich christelijk.' Maar we moeten de zaken niet omkeren. Het katholieke gedachtengoed ligt aan de basis van ons onderwijs. Het katholieke gedachtengoed is geen uitvlucht om procedures en afspraken te ontlopen die juist bedoeld zijn om dat onderwijs mogelijk te maken. Onze regels en uitzonderingen daarop raken ook nog eens de belangen van duizenden kinderen en hun ouders. Ik wil expliciet zeggen dat verreweg de meeste van onze leerkrachten zich consequent professioneel opstellen. Toch komt het ook voor dat we bijvoorbeeld aan een leerkracht moeten uitleggen dat je niet systematisch te laat kunt komen. En dan zijn we de boeman. Want, is de redenering, hoe durven we onszelf christelijk en menslievend te noemen als we die persoon niet eens de kans geven om eerst voor haar eigen kleine kinderen te zorgen voordat zij op het werk verschijnt? Wat mij zorgen baart, is niet dat dit soort dingen voorkomen, maar dat je moet uitleggen waarom mensen afspraken moeten nakomen waarvoor ze zelf getekend hebben."

Hoe komt het dat de meeste ontevredenheid in het onderwijs tegen het R.K. Schoolbestuur is gericht?
"In de eerste plaats omdat wij 60 procent van alle scholen besturen. De overige 40 procent vallen onder zes andere schoolbesturen. Daarom hebben we te maken met veel meer leerlingen, ouders en leerkrachten. Maar meer in het algemeen, en zeker niet alleen in het onderwijs, komt het ook vanwege een trend om normale zaken als plicht en verantwoordelijkheid te zien als een onrecht. Dit is een verbijsterende tendens. Want wat je dan in feite zegt is: 'Ik ben niet volwassen. Daarom eis ik wel rechten, maar wil ik geen plichten. Zelfs als je mij niet kúnt geven wat ik eis, zal ik bijten en van me afslaan als ik het niet krijg.'
Het is vooral zorgelijk dat deze houding wordt gezien als kritisch en vooruitstrevend. Want wat het doet, is juist gaten slaan in de bewustwording van de mensen. Hoe kan een volk zelfstandig worden als mentale slapheid de norm is?"

De kwestie St. Albertus ging over een schoolhoofd dat tegen de verhuizing van de school spartelde hoewel ze wist dat het schoolbestuur met de rug tegen de muur stond. Toch gaf de rechter haar wel gelijk.

"Dit is niet de plaats om in te gaan op een intern conflict. Los daarvan zijn rechters ook maar mensen die op den duur ook beïnvloed worden door de ruis in de samenleving. Het R.K. Schoolbestuur wordt al sinds de jaren zeventig geportretteerd als symbool van de gevestigde orde. Ooit was de katholieke kerk nauw verweven met de politieke macht. Maar dat is al jaren niet meer zo. De fraters en nonnen zijn al decennialang weg, onze leerkrachten en schoolhoofden zijn bijna allemaal 'yu di tera'. En wij van het bestuur zijn bijna zonder uitzondering van zeer eenvoudige, lokale komaf. Maar veel mensen hebben hier macht en aanzien gekregen door tegen de gevestigde orde aan te schoppen, dus het komt ze niet goed uit om het beeld van het schoolbestuur bij te stellen. Zo kan het bijvoorbeeld gebeuren dat een parlementariër jarenlang andere scholen voorbijrijdt om zijn kinderen naar onze scholen te brengen, maar onlangs wel in de media riep dat de 'macht' van het R.K. Schoolbestuur gebroken moet worden. En zo blijft ons schoolbestuur bij de hoge bomen horen die veel wind vangen en daar vooral niet over mogen zeuren."

Was dat vonnis, na de dreigingen aan uw adres door wijlen Helmin Wiels in augustus 2012, een dieptepunt voor u als mens en directrice?
"Het was zwaar, maar als je weet waar je voor staat, sta je op en ga je verder. Waar ik soms wel wakker van lig, is het feit dat er niets meer is wat de verharding in de samenleving tegenhoudt. Ik wil het nadrukkelijk niet hebben over de twee zaken die je hierboven noemt, maar in het algemeen. Ooit zei ons geloof, onze cultuur of onze opvoeding, dat je niet alles kunt zeggen en doen wat er in je opkomt. Nu die natuurlijke remmingen voor een deel zijn weggevallen en bovendien karaktermoord en publieke laster aan de orde van de dag zijn, gaan mensen naar de rechter als het hen overkomt. Ideaal is het natuurlijk niet, maar er moet immers één instantie zijn die ons als samenleving bij het nekvel pakt en zegt: tot hier en niet verder. Maar wat zie je nu? Zowel in Nederland als hier komt het voor dat rechters zeggen: 'In uw functie kan je dat soort aanvallen nu eenmaal verwachten'. Dat is schokkend en verwarrend. Want het wegvallen van zelfs die allerlaatste grens is als een billboard dat verdere verharding propageert. Ik vraag me af hoe dat overkomt op onze iets oudere leerlingen en op de samenleving in het algemeen. Ongetwijfeld zal een slimmerik dat precedent aangrijpen om voortaan net zo systematisch de geloofwaardigheid onderuit te halen van de 'hoge bomen' in onze rechterlijke macht. Dan heb je het laatste bastion wel gehad. Ik vraag me af in welke wereld onze leerlingen dan terechtkomen en wat wij als schoolbestuur daaraan kunnen doen. En ik vraag me vooral af of niemand zich met die vraagstukken bezighoudt."

Het gratis onderwijs werd een drama met boeken die behalve gratis ook spoorloos zijn. Had u dit niet kunnen voorkomen door zelf voor de gratis boeken te zorgen met het veelbesproken voorschot via de PSB-bank?
"Wij hebben op dit moment een constructieve samenwerking met de overheid en ik voel er heel weinig voor om oude koeien uit de sloot te halen. Ik zal dit dus zo kort mogelijk beantwoorden. Wat de overheid beslist met betrekking tot zijn eigen diensten en overheidsbedrijven, valt onder de verantwoordelijkheid van de overheid. Net zo goed dragen wij als schoolbestuur onze eigen verantwoordelijkheid en moeten wij rekening houden met juridische implicaties, ook als die het gevolg zouden zijn van beslissingen door de overheid. En die implicaties waren er. Want het gratis onderwijs was wel op 20 juni 2012 door de ministerraad bekrachtigd, maar toen wij op 23 augustus besloten om het voorschot terug te geven, was het nog steeds niet in een Landsbesluit geregeld."

De minister van Onderwijs had op 13 augustus 2012 wel een overeenkomst aan u voorgelegd waarbij de overheid garant zou staan voor de kosten als die hoger uitvielen.
"Maar de Dienst Wetgeving en Juridische Zaken gaf aan dat je geen overeenkomst kon tekenen die afgeleid was van een niet bestaand landsbesluit. Bovendien was het voorschot afkomstig van de Refineria di Kòrsou. En op 22 augustus kwam het College Financieel Toezicht met een verklaring dat het voorschot in strijd was met de comptabiliteitsvoorschriften en met hun aanwijzing. In de tussentijd zocht ons schoolbestuur onder extreem grote druk naar een juridische constructie om uit de impasse te raken. Maar de dagelijkse beschuldigen aan ons adres en de opruiende oproepen aan de ouders om bij ons verhaal te komen halen, was geen voedingsbodem om er samen uit te komen."

En nu?
"We moeten ons zo rustig en dienstbaar mogelijk blijven opstellen zodat de Stichting Studiefinanciering Curaçao de klus alsnog kan klaren. Als een vliegtuig in de problemen raakt, is het ook niet verstandig als de passagiers in de cabine gaan rennen. De afgelopen maanden hebben wij direct follow-up gegeven als SSC aanwijzingen gaf of vragen had over de verspreiding van boeken. Hoewel ik vind dat sommige van onze scholen zich nog flexibeler hadden kunnen opstellen, is het inmiddels wel gebleken dat deze situatie de leerlingen van andere schoolbesturen net zo hard getroffen heeft. Dit gaat dus niet over het R.K. schoolbestuur, maar over leerlingen in het algemeen. De kern van het probleem is alweer dat er zeer verstrekkende beslissingen worden genomen voordat er een behoorlijke grondslag voor is."

Hoezo alweer?
"In 2002 werd het Funderend Onderwijs ingevoerd. Niet dat onze instanties, scholen en leerkrachten er klaar voor waren. Niet dat het materiaal zelfs maar voor één vak volledig rond was. Maar het gebeurde omdat de 'timing' er politiek rijp voor was. Nu werd ook het gratis onderwijs ingevoerd, niet omdat ons nieuwe land daar klaar voor is, maar omdat het politiek gewenst was. In beide gevallen gaat het om prachtige en legitieme idealen die echter op hoop van zegen werden doorgevoerd. Er was geen stevige, goed uitgewerkte basis voor, laat staan dat die waterdicht of zelfs maar getest was. Men onderschat hoe onze leerkrachten zich in alle bochten wringen om te verhelpen wat ze verhelpen kunnen."

De indruk bestaat dat u het proces van Papiamentstalig onderwijs hebt verstoord door op zeker moment terug te vallen op het oude systeem.
"Ik wil dit voor eens en voor altijd zeggen: Wij kunnen onze schoolgaande jeugd niet in een vrieskist stoppen terwijl er gewerkt wordt aan plannen die alvast maar worden doorgevoerd. Dit mag een land zijn jeugd niet aandoen. Het onderwijs moet te allen tijde zonder belemmeringen door kunnen gaan."

Wat zou u voor het onderwijs doen als u daar de macht voor had?
Aan fantastische plannen heeft ons land geen gebrek. Ik wil daarom eerder zeggen wat ik niet zou doen. Ik zou nooit toestaan dat de grond onder de voeten van onze kinderen en leerkrachten wordt weggeslagen, voordat eventuele nieuwe plannen volledig zijn uitgewerkt en op hun praktische haalbaarheid zijn getest. Dus geen takken afzagen waar de kinderen nog op zitten, ongeacht hoe mooi het uitzicht vanaf een hogere tak belooft te zijn. Ook zou ik ervoor zorgen dat scholen behoorlijk kunnen functioneren. Een actueel voorbeeld? De discussie over de pensioenleeftijd schreeuwt om een definitief uitsluitsel. Hoe kunnen schoolbesturen beleidsprognoses maken zolang ze geen idee hebben hoeveel mensen ze straks in dienst hebben? Ook moet er hard gewerkt worden aan de ontwikkeling van het eigen geweten. Want we zien de mens als deel van een groter geheel en niet alleen als behoeften-bevredigende machines. Het geloof dient als leidraad om goede keuzes te leren maken en ook voor dat geheel onze verantwoordelijkheid te dragen."

"Wij kunnen onze scholieren niet in een vrieskist stoppen terwijl er gewerkt wordt aan plannen die alvast maar worden doorgevoerd."

Medisch

Kalium telt ook mee

Tot nu toe krijgt het element natrium in de vorm van keukenzout alle aandacht, want te veel inname ervan laat de bloeddruk stijgen. Vandaar dat al jarenlang, bij herhaling wordt gewaarschuwd voor onze hoge zoutconsumptie. Kalium is een element met een tegengestelde werking op de bloeddruk, maar daarover horen we zelden iets. Begin dit jaar werd hier echter een groot onderzoek over gepubliceerd, waarvan de uitkomst van groot belang is voor onze gezondheid; reden om hieraan bekendheid te geven.

Tekst: Hans de Haan

Kalium is in ons lichaam één van de zogenaamde elektrolyten, naast die van natrium en chloor (in de vorm van chloride). Dit element speelt een belangrijke rol in het lichaam bij de regeling van het totale lichaamsvocht, de zuur- en elektrolytenbalans, de impulsoverdracht in de zenuwen, de aanmaak van eiwitten en glycogeen en de normale celfunctie.

Het wordt uit ons voedsel in het maag- darmkanaal opgenomen, dus bij diarree en braken is de opname ervan verstoord. Een eventuele overmaat aan kalium wordt via de nieren uitgescheiden, wat onvoldoende kan zijn bij nierziekten, waardoor het gehalte ervan in het bloed te hoog wordt. De balans tussen opname en uitscheiding wordt geregeld door het hormoon aldosteron. Een te lage concentratie ervan in het bloed kan spierverlamming veroorzaken, terwijl te hoge waarden kunnen leiden tot riskante overprikkeling van de spieren, waaronder de hartspier. Dit laatste kan ritmestoornissen tot gevolg hebben en zelfs hartstilstand. Verstoring van de kaliumhuishouding is dan ook een serieus, klinisch probleem.

De wenselijke, dagelijkse inname

In vroeger tijden, toen een groot deel van het voedsel nog uit aardappelen bestond die rijk zijn aan kalium, kreeg het lichaam eigenlijk te veel hiervan binnen, dagelijks wel 15 gram. Het huidige, Westerse voedingspatroon van bewerkte levensmiddelen en weinig verse groente en fruit, bevat echter te weinig kalium waardoor de inname per dag minder is dan 5 à 6 gram. Deze grenswaarden worden sinds 2002 door de WHO en andere organisaties als wenselijk aanbevolen. In Engeland, België, Spanje en Mexico wordt inname van 6 à 7 gram geadviseerd en in de Verenigde Staten, Canada, Zuid-Korea en Bulgarije wordt zelfs een inname van 9 gram nagestreefd. In een kader wordt een overzicht gegeven van voedingsmiddelen die kalium bevatten en er is ook een lijstje toegevoegd van voedingsmiddelen met vermelding van de hoeveelheid kalium in milligrammen per portie. Hiermee kan worden uitgerekend of men per dag voldoende kalium binnen krijgt.

Potentieel risico van te weinig kalium

Er waren al lang aanwijzingen dat er een verband bestaat tussen een laag kaliumgehalte in het serum en hoge bloeddruk en de kans op het krijgen van een beroerte. Een verhoging van dit gehalte zou een positief effect hebben in dit opzicht. Tien jaar geleden werden drie systematische beoordelingen met meta-analyse gepubliceerd over dit verband, maar de resultaten ervan waren niet consistent en spraken elkaar tegen. Verder was er onvoldoende bewijs om te stellen dat een hoog kaliumgehalte geen nadelige effecten heeft op de nierfunctie en de werking van bepaalde essentiële stoffen, zoals cathecholaminen (dopamine en (nor)adrenaline) en lipiden. Dit was de reden dat gezondheidsautoriteiten in veel landen en ook veel wetenschappers niet nadrukkelijk het gunstige effect van voldoende inname van kalium hebben gepropageerd.

Op 4 april 2013 werd in het British Medical Journal het volgende artikel gepubliceerd onder de titel: 'Effect of increased potassium intake on cardiovascular risk factors and disease: systematic review and meta-analyses' (BMJ 2013;346:f1378). De eerste auteur is Nancy J. Aburto, werkzaam bij de WHO in Genève; de overige auteurs zijn wetenschappers op het gebied van epidemiologie, voeding en hart- en vaatziekten, afkomstig uit Engeland en de Verenigde Staten, van wie twee hoogleraar zijn. Het is een 'open access' artikel, dus ook toegankelijk voor niet abonnees van dit tijdschrift.

Uitvoering van het onderzoek

Er werden 22 gerandomiseerde (= willekeurig ingedeeld in groepen) en gecontroleerde studies met in totaal 1606 deelnemers bestudeerd die waren gericht op bloeddruk, lipiden in het bloed, cathecholamineconcentraties en nierfunctie. Vervolgens werden 11 cohortstudies (= groepen personen met dezelfde kenmerken) met 127.038 deelnemers onderzocht met de focus op het sterftecijfer (alle oorzaken), hart- en vaatziekten, beroerte en coronaire ziekten van het hart bij volwassenen. Het doel van dit onderzoek was enerzijds om vast te stellen of er al of niet een statistisch belangrijk verband bestaat tussen de hoogte van de bloeddruk en de verhoogde inname van kalium en anderzijds naar het mogelijk optreden van bijwerkingen van deze verhoogde kaliuminname.

Resultaten

Bewijsmateriaal van hoge kwaliteit heeft aangetoond dat een verhoogde inname van kalium de bloeddruk verlaagt bij patiënten met hypertensie, zonder nadelige effecten op de concentraties van lipiden in het bloed, cathecholamineconcentraties en de nierfunctie. Bovendien is vastgesteld dat er ook een 24 procent lager risico ontstaat op het krijgen van een beroerte. De conclusie van het onderzoek is dan ook dat een verhoogde inname van kalium uit voedsel bij de meeste mensen een gunstig effect heeft op de preventie en controle van verhoogde bloeddruk en de kans op het krijgen van een beroerte vermindert. Het feit dat de WHO achter deze conclusie staat, bevestigt de waarde van het advies om er bewust voor te zorgen voldoende kalium uit voedsel in te nemen.

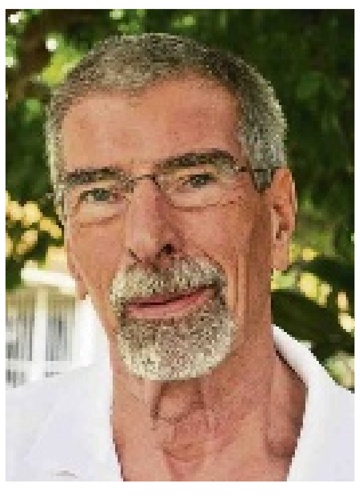

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Kalium bevattende voedingsmiddelen

Groenten
Groenten bevatten veel kalium, met name: spinazie, postelein, andijvie,tomaten en peulvruchten (kapucijners, bruine bonen, linzen, witte bonen). Eet vaker rauwe groenten, zoals ijsbergsla, knolselderij en bleekselderij. Kalium is oplosbaar in water, daarom is het gehalte ervan in rauwe groenten hoger dan in gekookte groenten.

(Gedroogde) vruchten en vruchtensappen
Fruit bevat ook veel kalium. Denk hierbij vooral aan banaan, kiwi, meloen en rode bessen. Een andere kaliumrijke bron is gedroogd fruit zoals gedroogde abrikozen, appeltjes, banaan, vijgen, krenten/rozijnen of tuttifrutti. Ook kan fruit worden vervangen door vruchtensap. Tomatensap en banaan bevatten het hoogste kaliumgehalte.

Aardappelen
Aardappelen leveren een belangrijke bijdrage aan het kaliumgehalte. De aardappelen bereiden door bakken, koken in de magnetron, snelkookpan of stoompan heeft de voorkeur. Hierbij wordt minder water gebruikt en de bereidingstijd is korter waardoor meer kalium in de voeding blijft.

Melk en melkproducten
Voorbeelden van melkproducten zijn karnemelk, melk en chocolademelk. Ook valt er te denken aan melkproducten zoals vla, rijste- of havermoutpap, pudding en yoghurt.

Volkoren graanproducten
Voedingsmiddelen die rijk zijn aan vezels hebben over het algemeen een hoger kaliumgehalte. Voorbeelden hiervan zijn volkoren- en bruinbrood, bruine rijst en deegwaren, muesli, volkoren ontbijtgranen en ontbijtgranen met gedroogde vruchten.

Diversen; zoals chips, noten/pinda's, stroop, cacao, koffie, pindakaas, stroop, chocoladerepen en sojameel.

Hoeveelheid kalium in een aantal producten

Aardappel, gekookt
1 portie = middelgrote aardappel (180 g)
Kalium: 794 mgHalfvolle melk
1 portie = 1 glas/beker (250 ml)
Kalium: 387 mg
Linzen, gekookt
1 portie = 100 g
Kalium: 657 mgPeer, geschild
1 portie = 1 middelgrote peer (170 g)
Kalium: 190 mg
Macaroni, gekookt
1 portie = 250 g
Kalium: 47 mg Vruchtenyoghurt (vol)
1 portie = 1 bekertje (150 g)
Kalium: 232 mg
Spinazie, diepvries gekookt
1 portie = 90 g
Kalium: 315 mgSinaasappelsap
1 portie = 1 glas (250 ml)
Kalium: 450 mg
Tomaat, rauw
1 portie = 1 middelgrote tomaat (85 g)
Kalium: 218 mgMuesli, zonder suiker
1 portie = 50 g
Kalium: 195 mg
Banaan
1 portie = middelgrote banaan (100 g)
Kalium: 358 mgZalm, bereid
1 portie = 1 middelgrote steak (100 g)
Kalium: 396 mg

Tachtig procent bevolking ingeschreven bij SVB

De SVB, de Sociale Verzekeringsbank, lijkt de gevolgen van de toch wel plotselinge invoering van de Landsverordening Basisverzekering Ziektekosten BVZ, redelijk verwerkt te hebben. "Wij hebben keihard gewerkt toen de wet op 1 februari werd ingevoerd. We hadden wel voorwerk gedaan maar tot 30 januari was onduidelijk of en wanneer deze precies zou ingaan."

Tekst: Theo Dol Foto's: Ken Wong

Dat zegt de verzekeringsarts Padma Jhingoeri terwijl we door een menigte mensen lopen die zich verzameld heeft op de begane grond van het hoofdgebouw van de SVB. Volgens de betreffende Landsverordening moet de SVB per 1 februari iedereen accepteren die op Curaçao woont en ingeschreven staat bij het bevolkingsregister.

Ongeveer 80 procent van de bevolking, ruim 124.200 inwoners, is nu via het BVZ-fonds van de SVB verzekerd.

In de eerste maanden na de invoering van de basisverzekering moest de SVB groepen van 500 personen per dag verwerken voor registratie. Dat is gelukt. Maar met een dagelijkse toestroom van 260 mensen heerst er, vooral in de ochtenduren, nog altijd een grote drukte en komt de wachtruimte aan de grens van zijn maximale capaciteit. Een groot deel van de bezoekers komt voor de afdeling Registratie die de SVB-verzekeringskaart uitgeeft.

Een ander deel van de bezoekers komt voor de afdeling Arbeid en Gezondheid (A&G). Volgens Jhingoeri valt de toename in drukte bij haar afdeling A&G wel mee als je deze vergelijkt met de situatie voor 1 februari. Maar een feit is dat vijf artsen en een bedrijfsverpleegkundige dagelijks 150 tot 200 cliënten zien voor het verzuimspreekuur (in het kader van de uitvoering van de Landsverordening Ziekteverzekering en Ongevallenverzekering). Er is van 's morgens acht tot tien uur een open spreekuur en vanaf tien uur spreekuur op afspraak.

Bij het verzuimspreekuur gaat het om mensen die wegens ziekte niet kunnen werken. Zij moeten zich op de eerste ziektedag melden bij de behandelende (huis)arts en op de derde ziektedag bij de SVB. De artsen van de SVB behandelen geen patiënten en schrijven in principe ook geen recepten uit. Ze zijn 'controlerend geneeskundigen' en beoordelen aan de hand van de klachten van de persoon en het werk dat die persoon doet of hij geschikt is om zijn eigen werk te kunnen doen. De SVB-artsen werken volgens richtlijnen en protocollen en baseren hun beslissing op eigen onderzoek en eventuele informatie van de behandelend arts.

De SVB-arts bepaalt de periode van arbeidsongeschiktheid (AO), dit in verband met de ziekte-uitkering. Bij langdurige AO begeleidt de arts in overleg met werkgever en cliënt de werknemer terug naar het werk, de zogenaamde 'reïntegratie'. De SVB heeft sociaalmedische specialisten zoals bedrijfsartsen en verzekeringsartsen in dienst die een traject naar reïntegratie kunnen uitzetten. Jhingoeri: "Daarbij gaat het erom welk werk iemand doet. Iemand met een gebroken teen bijvoorbeeld kan zijn werk als stellingbouwer niet doen, maar iemand met zittend werk kan wel eerder aan de slag. We kijken wat de belasting is van het werk en dan of en hoe de persoon in kwestie belastbaar is. En afhankelijk van wat de aandoening, de belasting en de belastbaarheid is, wordt een oordeel geveld over de arbeidsgeschiktheid. Het doel is dus om de mensen zo goed mogelijk te begeleiden naar het werk. Voor het bepalen van een bepaald percentage arbeidsongeschiktheid hanteren de artsen een model met richtlijnen van de SVB."

Mocht de cliënt het niet eens zijn met het oordeel dan is er een bezwaar- /beroepsprocedure mogelijk. De SVB heeft een speciale commissie voor de bezwaarzaken, de Bezwaaradviescommissie (conform de Landsverordening Administratieve Rechtspraak, de LAR). Er is een arts die alle beroepszaken doet. Jhingoeri: "Huisartsen en medisch specialisten zijn deskundig op het gebied van behandeling en de artsen van de SVB zijn deskundig op het gebied van de beoordeling van arbeids(on)geschiktheid."

Patiënten die in het ziekenhuis opgenomen moeten worden om een ingreep te ondergaan hoeven in veel gevallen geen machtiging (goedkeuring vooraf) te halen bij de SVB. Wel houdt een medisch adviseur van de SVB dagelijks controle op het aantal ligdagen in het St. Elisabeth Hospitaal, het Sehos, bij de Taamskliniek en bij het Advent Ziekenhuis. Hij doet dat aan de hand van het opnamebriefje dat elke patiënt heeft gekregen. De arts kan beslissen of het aantal ligdagen verlengd of ingekort wordt. Hij rapporteert maandelijks aan de SVB. Aldus kunnen de kosten in de gaten worden gehouden.

Bij de SVB op de afdeling Arbeid en Gezondheid melden zich ook cliënten die farmaceutische hulp krijgen. Dit is een groep waar de persoonlijke aanwezigheid teruggedrongen wordt. Jhingoeri: "Voor bepaalde farmaceutische middelen is een machtiging nodig." Om de toeloop te beperken zijn er diverse maatregelen getroffen, zoals afspraken met instellingen die veel machtigingen aanvragen en het afgeven van machtigingen voor een aantal maanden tegelijk. Een machtiging is bijvoorbeeld nodig als blijkt dat een medicijn bijwerkingen heeft en de cliënt een ander middel nodig heeft.

De SVB is nu, conform de Landsverordening BVZ, bezig met het project om de verzekerden bij een apotheek te laten inschrijven.

Een andere manier om het aantal mensen in de wachtruimte te beperken is inschakeling van internet. Jhingoeri: "Een van onze projecten is een zorgportaal dat in de fase van pilot verkeert. Dat is een vorm van elektronische communicatie met de zorgverleners. Ze kunnen aanvragen voor een machtiging, dus als er goedkeuring vooraf nodig is, via dat webportaal regelen. Op die manier kunnen zorgverleners ook nagaan of iemand verzekerd is." Jhingoeri zegt desgevraagd dat via het zorgportaal geen medische dossiers worden uitgewisseld. "De huisarts en de specialisten hebben hun dossiers en wij hebben de onze."

Naast de diverse uitvoerende taken hebben de SVB-artsen ook een adviesfunctie ten behoeve van de directie onder meer over beleidsmatige medische aangelegenheden.

Uitzending naar buitenland

Jaarlijks laat de SVB ongeveer 1100 patiënten naar het buitenland gaan omdat er hier geen adequate behandeling voor hen is. De grootste groep, ruim 300, bestaat uit cardiologie-patiënten. De arts die het uitzendbeleid uitvoert is mevrouw J. Ramirez-Look. Op de vraag wie beslist of een patiënt naar het buitenland gaat of niet antwoordt ze: "Dat is de SVB en niet de medisch specialist. De specialist dient een aanvraag in. Die wordt behandeld door een commissie. Daar zijn er twee van: een interne en een grotere waarin ook de medisch specialisten zitting hebben. De laatste commissie is voor de meer gecompliceerde gevallen. De criteria die gehanteerd worden zijn dat behandeling en diagnostiek lokaal niet mogelijk zijn en dat er bij uitzending gezondheidswinst is. Voorbeeld: als iemand in een terminaal stadium van kanker een second opinion in het buitenland wil is er geen sprake van gezondheidswinst."

Cardiologie maakt 30 procent uit van het aantal uitzendingen en 60 procent van de kosten ervan. Ramirez-Look: "Iemand die pijn op de borst heeft en waarbij er een diagnose moet worden gesteld via catheterisatie, moet worden uitgezonden, want dat kan hier niet. Diverse andere problemen met het hart moeten ook behandeld worden in het buitenland."

De SVB zendt uit naar Colombia (90 procent van het totaal aan uitzendingen en vrijwel alle aandoeningen), Venezuela (aflopende zaak in verband met de ontwikkelingen daar), Nederland (orgaantransplantaties, kindergeneeskunde, oncologie), de Verenigde Staten (uitzonderlijk in verband met hoge kosten) en Aruba (neurochirurgie en pijnkliniek).

Er geldt geen bepaalde leeftijd om voor behandeling in het buitenland in aanmerking te komen. Ramirez-Look: "Leeftijd wordt meegenomen in het totaalbeeld van aandoeningen en eventuele complicaties. Als het ingewikkeld is gaat de zaak voor bespreking naar de commissie en nemen we een gezamenlijk besluit. Een 85-jarige kan heel vitaal zijn en kan met een kleine ingreep goed geholpen zijn. Er is dan geen reden om zo iemand op grond van leeftijd niet te laten behandelen. Er is dus geen leeftijdscriterium."

Kan een nieuw ziekenhuis dat lokaal gebouwd gaat worden het aantal uitzendingen verminderen? Ramirez-Look: "Het hangt er vanaf hoe breed het ziekenhuis wordt opgezet. Maar het zal wel zo blijven dat heel gecompliceerde gevallen elders behandeld moeten worden. Ook hier geldt de kleinschaligheid waardoor een bepaalde expertise niet bereikt kan worden. Borstoperaties wegens kanker worden lokaal gedaan tenzij er complicaties zijn. Dan gaan de vrouwen naar het buitenland. Dat geldt ook voor reconstructies omdat die vaak gecompliceerd zijn."

Voor alle uitzendingen geldt dat er een verzoek moet liggen van de betrokken medisch specialist. Het medisch team van Ramirez-Look beslist of een uitzending nodig is en ook waar de behandeling zal plaatsvinden; vervolgens worden de kosten berekend. De locaties in het buitenland waarmee de SVB een contract heeft, worden regelmatig gevisiteerd. Het uitzendbeleid is geregeld in de Landsverordening BVZ. Wat de ziektekosten betreft van een BVZ-verzekerde die in het buitenland verblijft wegens vakantie of anderzins is er niets geregeld. De SVB is bezig te bekijken in welke gevallen daarop een uitzondering kan worden gemaakt zoals bijvoorbeeld hartinfarct of hersenbloeding. De SVB werkt aan voorstellen in het kader van revisie van de Landsverordening BVZ en het bijbehorende landsbesluit verstrekkingen. Al bij de invoering ervan op 1 februari van dit jaar stond vast dat de wet aangepast zou moeten worden. Jhingoeri wil niet nader ingaan op wat de voorstellen van de kant van de SVB inhouden. "Dat zou verwachtingen kunnen wekken. Wij weten niet welke van onze voorstellen worden meegenomen in de herziening van de Landsverordening."

Hartteam

Er wordt hard gewerkt aan de instelling van een catheterisatiekamer, ook wel cathlab genoemd, in het St. Elisabeth Hospitaal. Daar zullen diagnostische onderzoeken en ook minimaal invasieve verrichtingen worden uitgevoerd. Voor operaties aan het hart zal de betrokkene nog naar het buitenland worden gezonden, want voor hartchirurgie is het eiland te klein. Het aanstellen van een hartchirurg zou niet lonend zijn. Bovendien is dat ook niet bevorderlijk voor de chirurg want die moet om zijn vak goed te kunnen uitoefenen een bepaald aantal ingrepen per jaar doen.

Mevrouw Ramirez-Look, verzekeringsarts bij de SVB, verwacht dat begin volgend jaar het cathlab operationeel zal zijn, waarbij een hartteam van cardiologen en interventiecardiologen zullen samenwerken. De verwachting is dat deze aanpak een kostenvermindering voor SVB zal betekenen omdat cardiologie thans 60 procent van het uitzendbudget kost.

‘Woorden en daden komen bijeen’

Boekenweek Bibliotheek

“Geachte lezer, Vandaag kwamen mevrouw Danise en de heer Germain naar onze school en zij gaven een zeer aangename en educatieve voorstelling. Wij ontvingen tevens een geschenkje van mevrouw Danise. Wij willen u dan ook hartelijk danken voor het uitkiezen van onze school voor uw presentatie. Met vriendelijke groet.” Het is slechts één bedankbriefje uit een reeks die de Openbare Bibliotheek Curaçao ontving, want voor het eerst in lange tijd vond de Boekenweek plaats op Curaçao.

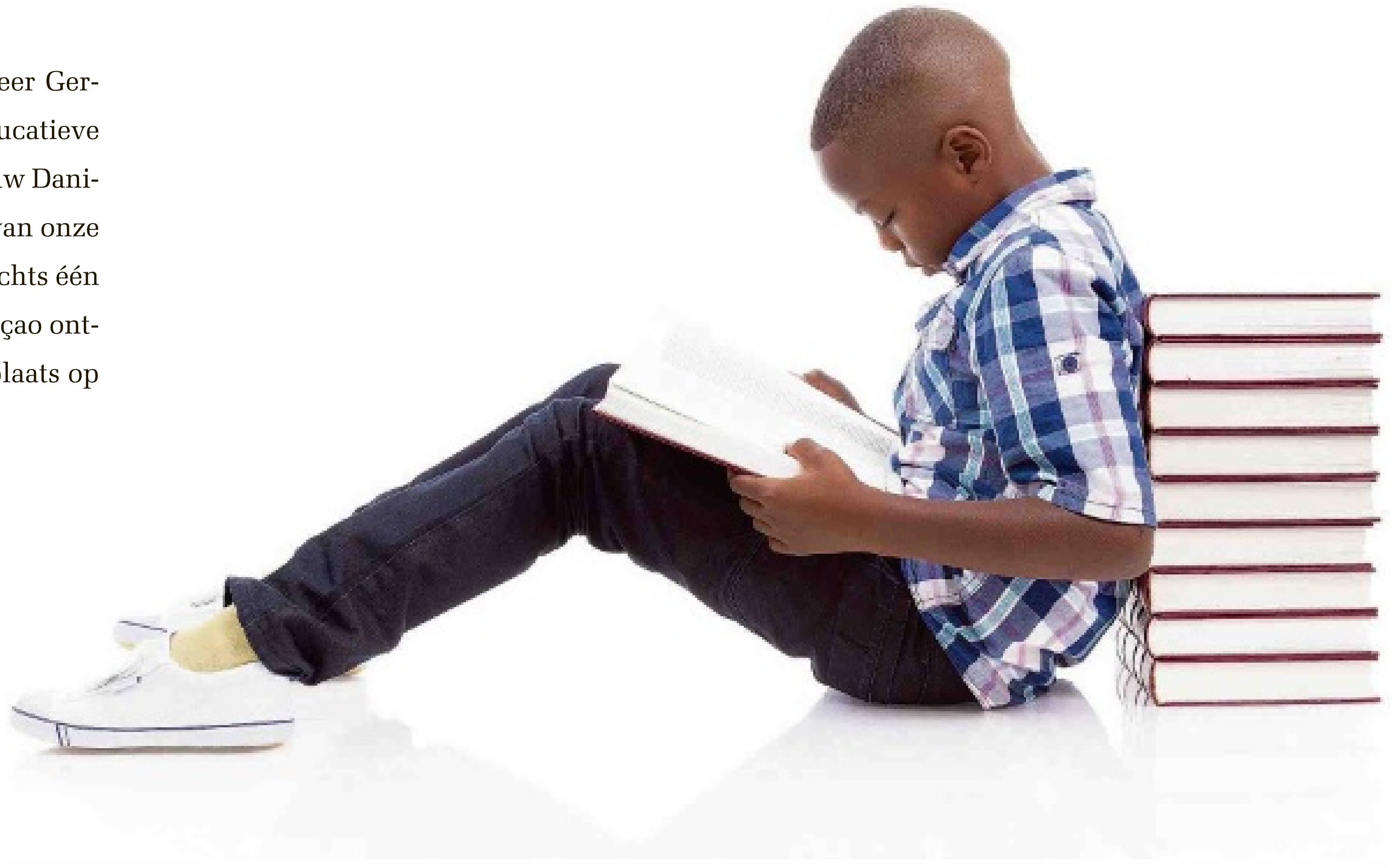

Tekst: Marja Berk Foto’s: Ken Wong

Het evenement duurde van 18 tot 23 november en droeg de naam ‘Siman di Ban Lesa’. Het is niet het enige initiatief dat Gerda Willems, directeur van de Openbare Bibliotheek Curaçao, in het leven riep. De Bibliotheek moet vernieuwend zijn vind zij en lezen moest veel meer onder de aandacht worden gebracht. Met dit in het achterhoofd werd ook het Leescafé in het leven geroepen, gesitueerd in de hal van de Bibliotheek. In het café staan moderne tafels met barkrukken en een standaard met een keur aan tijdschriften. Aan de bar kunnen heerlijke pastechi’s en meer lekkers worden besteld. Frisdrank, koffie, thee; het ontbreekt er aan niets.

“Maar we hebben boven ook een computerlokaal, open voor het publiek”, zegt Willems. “Het is toegankelijk voor organisaties, groepen en zeer geschikt als leslokaal.” Ook de door haar geïnstalleerde leeshoekjes worden druk bezocht door zowel ouderen als de jeugd. Willems vindt het zeer belangrijk dat er meer gelezen wordt, maar niet om het lezen zelf. “Lezen en zeker begrijpend lezen, bevordert de algemene ontwikkeling, laat je met beide benen in de maatschappij staan.” Twee jaar geleden initieerde zij voor het eerst een Kinderboekendag.

“Dat was succesvol en hoopgevend dus besloten we vorig jaar er een hele week van te maken. Maar omdat lezen essentieel voor iedereen is vonden we het belangrijk dat ook volwassenen geïnteresseerd raakten. Opa’s en oma’s, ouders, ze lezen allemaal, zij worden er tijdens de Boekenweek ook bij betrokken.”

Nitzah Jacobus, coördinatrice bij de Bibliotheek, knikt instemmend. Het thema van de Boekenweek was Spel en Sport en vele lagere scholen werden door teams bezocht. Auteurs, gekoppeld aan sporters, gaven er in teamverband gezamenlijk lezingen. “Je moet het wat luchtig houden en er geen zware kost van maken. Daarom hebben we ook sporters uitgenodigd”, vertelt Jacobus. “Met die combi, auteurs en sporters, zijn we dus naar de scholen toegegaan. Maar er waren ook vertellers bij en voor de speciale scholen kregen we een tekenaar zo enthousiast om mee te gaan.”

Laura Quast en Roland Colastica, het zijn maar twee namen in een reeks van deelnemers die hun medewerking verleenden. Welgeteld achttien auteurs en zestien sporters waren bij het project betrokken en allen deden dat met veel enthousiasme. Jacobus vervolgt: “Eigenlijk hadden we dus teams van drie mensen. Een auteur, een sporter en een begeleider van de Bibliotheek óf iemand van de Lions Club, die dit project mede heeft gesponsord.” Maar dat is niet helemaal de juiste term. “Nee”, verduidelijkt Willems, “eigenlijk is het een gezamenlijk project van de Bibliotheek en de Lions Club en zij hebben voor een geweldige ondersteuning gezorgd.”

De teams van auteurs en sporters bezochten de scholen en zij kregen een kader mee. Het lag in de bedoeling dat zij samen met de kinderen een artikel of een blog maakten. Jacobus: “In ieder geval iets dat terug te vinden is in een krant met interviews en foto’s. Daar staat een tijdslimiet voor en de stukjes komen ook bij ons terecht. De auteurs beoordelen de inzendingen en kiezen de leukste stukjes uit, daar wordt dan een krant van gemaakt. Op enig moment moet je het stimuleren van lezen op een creatieve manier tastbaar maken. Als je de kinderen zelf iets laat ontwikkelen dat ook weer door anderen wordt gelezen bevorder je een wisselwerking tussen die creaties.”

Willems vult dit aan met de opmerking dat kinderen zich bewust moeten worden van het feit dat zij zelf in staat zijn om te creëren. Welke rol speelden de sporters dan? Jacobus lacht. “Ik begrijp dat je die link in eerste instantie niet helemaal ziet, maar de auteurs namen tijdens het bezoek het voortouw en betrokken de sporters bij het geheel. De auteur zorgde voor de interactie en liet daarbij de sporter zijn ervaringen vertellen.” Niet alleen werden scholen bezocht, bepaalde scholen kwamen ook zelf naar de Bibliotheek toe.

Voordat we toekomen aan de resultaten die de Boekenweek heeft opgeleverd, wordt de vraag gesteld of Willems niet bang is dat de Bibliotheek in dit digitale tijdperk zijn langste tijd heeft gehad. “Daar zijn we niet mee bezig”, is het antwoord. “Het gaat om waar we voor staan, daar moeten we steeds een bestaansreden in vinden. Of dat nu digitaal is of niet, wij willen gewoon het lezen in zijn algemeenheid stimuleren en een bijdrage leveren aan de maatschappij. De Bibliotheek behoudt haar bestaansreden altijd voor zover de noodzaak blijft aan stimulering en ontwikkeling van de mens en in dit geval ook van ons land. De Bibliotheek moet het lezen en ontwikkeling bevorderen, los van de vorm waarin het gepresenteerd wordt en juist aan de bestaande behoeftes en noodzaak van zijn tijd voldoet.” Duidelijk.

Het ligt overigens in de bedoeling de volgende keer ook de middelbare scholen bij de Boekenweek te betrekken. Niet alleen het project met de auteurs en sporters was belangrijk, de Boekenweek voorzag ook in lezingen en een speurtocht die in een getransformeerdeBibliotheek zelf werd gehouden. “Jammer dat de opkomst daarvoor slecht was, maar misschien heeft dat te maken met het feit dat die speurtocht niet in het weekend werd gehouden. Het was een hele spannende verrassingsspeurtocht, die uiteraard alles met tekst te maken had. Er was ook een tijdslimiet aan verbonden en elke tien minuten ging er een bel, erg leuk!”

De reacties op de Boekenweek waren zeer positief. “Je merkte aan docenten en leerlingen dat ze het op prijs stelden, waaruit toch ook weer de noodzaak van aandacht voor lezen blijkt”, aldus Willems. Zij kwam tot de conclusie dat deze aandacht niet eens per jaar zou moeten plaatsvinden, maar het thema als een rode draad door het gehele jaar zou moeten lopen.

“Het zou zo moeten zijn dat de overheid meer aandacht voor literatuur stimuleert. Het gaat natuurlijk niet alleen om het technisch lezen, ontwikkeling heeft ook te maken met een juiste opname van een creatieve verhaallijn. Ondanks mijn enthousiasme over deze Boekenweek zag ik ook wat we al die tijd hadden gemist. Maar ik wil niet achterom maar vooruit kijken. We gaan deze week ook terdege evalueren. Niet alleen intern, maar ook met de auteurs. Ik ben ervan overtuigd dat er vele verbeterpunten naar voren zullen komen, zeker ook vanuit de auteurs, maar het begin is er. Op die manier komen woorden en daden bij elkaar en kunnen we in 2014 deze verbeterpunten integreren. Het is hoopvol om te zien dat alle doelgroepen in deze week vertegenwoordigd waren. Er kwam bijvoorbeeld een oude mevrouw heel langzaam de Bibliotheek ingelopen, op weg naar de groep voor 60+. Maar ze was er wél bij! Vergeet niet dat ook de zestigplussers onderdeel uitmaken van onze maatschappij. En het leuke was dat hele gezinnen naar de Bibliotheek kwamen. Papa of mama met een kind of gezellig met z’n allen. Dat was een erg leuke ervaring.” Maar Gerda Willems is ervan overtuigd dat ze er nog lang niet is. “Er valt nog veel te leren en te ondernemen. We moeten ook meer talen in de Bibliotheek opnemen. Meer Spaanstalig bijvoorbeeld, want daar is vraag naar. We leven hier in een multiculturele samenleving en daar moeten we meer op inspelen. Bovendien wil ik meer de achtergrond belichten en niet alleen mijn pijlen richten op het lezen zelf, maar vooral waaróm het zo belangrijk is om te lezen.”

Willems betreurt ook de oppervlakkigheid van social media. “Je ziet vaak dat een uitspraak van iemand volkomen verkeerd wordt geïnterpreteerd. Er wordt te snel en te plat gereageerd zonder dat mensen zich realiseren wat ze daarmee bewerkstelligen. We zitten vol vooroordelen en alles wordt razendsnel in een hokje geplaatst. Niemand heeft nog de rust om eens te kijken wat die persoon nou precies bedoelde, of wat daar de achtergrond van is.”

De lezingen die in de Bibliotheek werden gehouden werden minder goed bezocht dan Willems had gehoopt. “Daar leer je wel van. Wellicht lag het aan het feit dat de lezingen in het begin van de week plaatsvonden, aan het eind van de week loopt dat verrassend genoeg beter. We hebben er ook fouten in gemaakt. Achteraf kwamen we tot de conclusie dat we meer informatie over de lezingen in de promotie ervan hadden moeten verwerken. Dus dat moet volgende keer beter. Maar het lijkt ook wel of we hier op het eiland geen geduld en rust meer hebben om naar iemand te luisteren. Als ik in het buitenland een lezing bezoek zie ik iedereen uren aandachtig opletten. Hier gaat het er een stuk oppervlakkiger aan toe en dat vind ik jammer.”

Maar ondanks dat kan Willems concluderen dat de eerste Boekenweek in lange tijd, een succes was. “Het was ook zeer bevredigend te zien hoe de auteurs bij de afsluiting van het evenement reageerden, ze waren laaiend enthousiast. Dus je begrijpt dat ik dit concept graag wil continueren, waarbij ik één uitzondering wil maken. Volgende keer wil ik graag één buitenlandse auteur betrekken bij het geheel. Niet eens zo zeer voor het publiek alswel voor de auteurs zelf. Een ‘vreemde eend in de bijt’, laat ik het zo maar even noemen, kan de horizon van onze auteurs verbreden. Iemand van buitenaf heeft andere inzichten en ideeën. Interactie is alleen maar goed.”

Gerda Willems en Nitzah Jacobus kijken met plezier terug op deze Boekenweek. Ze waren niet de enigen gezien de cadeautjes, certificaten en zelfs hele shows die auteurs en sporters van de scholen kregen...

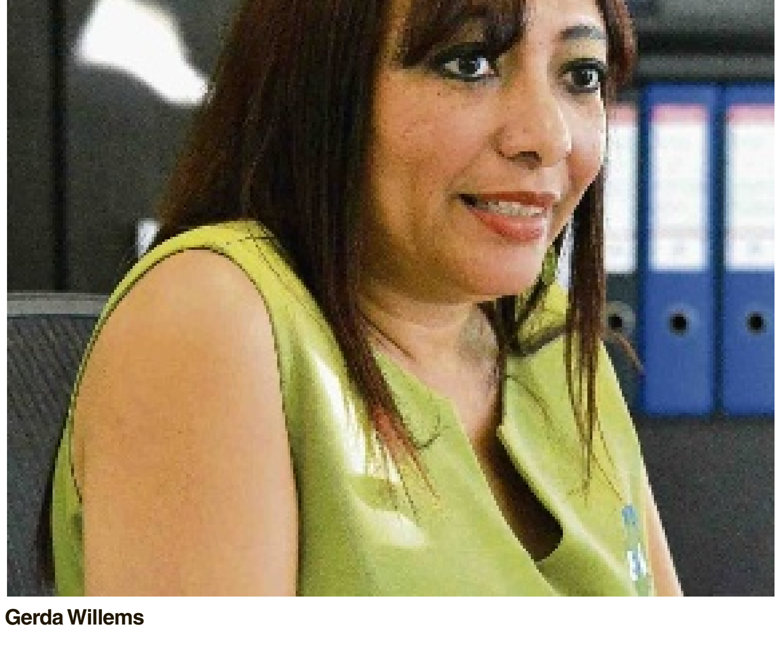

Gerda Willems

Nitzah Jacobus

Lodewijk Daniël Gerharts

Lodewijk Daniël Gerharts, geboren in Nederland in 1901, kwam in 1926 naar Curaçao en vestigde zich in 1931 op Bonaire. ‘Mijnheer LD’ was 50 jaar lang een pionier op velerlei gebied, een succesvol ondernemer en een man met visie: hij haalde de KLM naar Bonaire en bouwde het eerste toeristenhotel van het eiland. Het is dit jaar, op 31 oktober, 30 jaar geleden dat hij overleed (1983). In de jaren daarvoor had hij zijn memoires op papier gezet. Deze werden nooit eerder gepubliceerd. Hierbij volgt daaruit een hoofdstuk, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Hugo Gerharts.

Bij Koningin Wilhelmina

In mei 1946 werd een commissie gevormd die een petitie aan Koningin Wilhelmina zou aanbieden. De petitie werd op 25 juni 1946 aan Hare Majesteit op het paleis Het Loo door Mr. Dr. Da Costa Gomez aangeboden. Hare Majesteit nodigde daarop de leden van de commissie op de thee uit. Nadat de voorzitters (van Curaçao en Suriname) eerst door Hare Majesteit aan haar tafel waren uitgenodigd voor een gesprek, werden de delegaten in groepjes van 2 of 3 uitgenodigd. Aangezien ik de enige van Bonaire was, had ik het genoegen alleen aan de tafel van de Koningin te mogen plaats nemen.

Hare Majesteit was uitstekend op de hoogte van ons eiland. Maar op een gegeven moment kwam de vraag: “Komt de Gouverneur ieder jaar op uw eiland, meneer Gerharts?”

“Neen, Majesteit”, was het antwoord. “De Gouverneur is nog nooit op Bonaire geweest. Wel heeft de Gouverneur het interneringskamp bezocht.”

“Maar, meneer Gerharts, de Gouverneur moet toch ieder jaar elk eiland bezoeken! Dat staat in de instructie van de Gouverneur!”

“Ja Majesteit, dat is zo, maar de Gouverneur heeft ons eiland, behalve dan het interneringskamp, nooit bezocht.”

Het gesprek ging nog een poosje door, waardoor ik de gelegenheid kreeg nog het een en ander van ons mooie Bonaire te vertellen. De Koningin had een grote indruk op mij gemaakt. Hare Majesteit stond ons te woord als een kordate vrouw. Winston Churchil had niet voor niets Koningin Wilhelmina de enige man genoemd in de Nederlandse Regering!

Wij keerden terug naar Curaçao op maandag 29 juli van Amsterdam. Helaas ontstond te New York een oponthoud van ruim 6 uur, zodat we ‘s nachts om half twee op 31 juli te Curaçao aankwamen. Bij de immigratie lag een boodschap voor me klaar. Of ik maar bij de Gouverneur wilde komen. “In het midden van de nacht?” was mijn logische vraag. “Ja, de Gouverneur zit te wachten.” Met een hoofd vol vraagtekens ging ik per taxi naar het paleis van de Gouverneur. Na de vraag over de reis, die zo lang had geduurd, kwam het: “Ik moet naar jouw eiland komen.” “Ja, Excellentie? Dat zal dan de eerste maal zijn.” “Ik heb een telegram van Hare Majesteit gehad.”

Wij spraken nog wat door en ik kreeg bij het vertrek om half vier ‘s morgens (!) de verzekering dat de Gouverneur spoedig zou komen. De Gouverneur kwam inderdaad in augustus naar Bonaire.

Na een kort gesprek te Kralendijk werd naar Rincon gereden. Ik had gelden aangevraagd voor het asfalteren van de weg naar Rincon. Deze weg werd tamelijk veel bereden. Meestal was het wegoppervlak gelijk een wasbord. Doch het Dept. Openbare werken voelde er niets voor en bestreed de noodzakelijkheid. Wij kwamen te Rincon aan en daar stapte de Gouverneur op mij af. “Nou moet je me toch eens vertellen waarom die weg geasfalteerd moet worden. Ik heb geen enkele auto gezien.” “Maar dat is logisch, Excellentie. De mensen te Rincon die U nooit eerder hebben gezien en U wilden begroeten zijn te Rincon gebleven en de bewoners van Kralendijk en omgeving zijn wel zo beleefd om de Gouverneur niet voorbij te rijden!”

“Jij, je krijgt je asfaltweg. Je krijgt de centen ervoor.” “Dank U Excellentie!”

En zo bracht het gesprek met Koningin Wilhelmina een zeer bijzonder en onverwacht resultaat. De weg kwam er in 1947.

(Volgende week: het bezoek van Gouverneur Kasteel).

Inspiratie

Al het moois van Curaçao

Haar immens kleurrijke foto's zeggen het al, Bea Moedt houdt van de natuur en van alle kleuren die deze ons biedt. Maar ze houdt ook van mensen, van steegjes en stillevens, en sinds kort van grote indrukwekkende bakbeesten als de Boeing van de KLM.

Tekst: Oetie Basilio Foto's: Ken Wong

Pas vier jaar geleden besloot ze het zichzelf aan te leren. "Ik wilde na mijn tia mijn geheugen trainen, en als je foto's maakt moet je ze opruimen, ze in computerfolders stoppen, en onthouden waar je ze kan vinden. Ik ben bang dat een ander zich absoluut niet wegwijs zal kunnen maken in mijn computer, maar zelf weet ik alles te vinden."

Beginnend met vogels, trokken dieren en mensen Moedt gelijk al enorm aan. "Ik houd van dieren, vooral van kikkers, maar ik ben ook helemaal weg van mensen. Oudere mensen vind ik onwijs mooie koppen hebben. Er zit soms zo'n leven in zo'n gezicht, met al die rimpels, dat vind ik geweldig." Zowel bij mensen als bij dieren houdt ze dan ook het meeste van close-ups. Maar ook steegjes, een raam, of een oud huis waar dan net een mooi frisgroen plantje uitkomt, vindt ze ontzettend mooi.

Toch fotografeert ze niet alles van dichtbij: "Op een gegeven moment wilde ik Curaçao vanuit een ander standpunt gaan fotograferen. Ondanks mijn vliegangst heb ik toen toch maar de stoute schoenen aangetrokken, en ben in een kleine 2-zitter gestapt, met alleen die eerste keer de deur er nog in." Door deze vliegervaringen, waarbij ze het prachtig vindt om de steegjes van Punda en Otrobanda te zoeken, en de vele boca's van de Noordkust, ontstond zo echter ook haar nieuwste hobby. "Ik kwam door die luchtfoto's natuurlijk wat vaker op de baan, en van de KLM mocht ik een keer onder de buik van zo'n Boeing doorlopen. Dat was het helemaal, dat was het einde. Sindsdien vind ik vliegtuigen spotten ontzettend leuk, met als gevolg dat ik nu op het eiland ook zo'n beetje de hoffotograaf ben geworden van de KLM. Maar het leukste vliegtuigen spotten doe je natuurlijk op St. Maarten, dat is geweldig. Daar kan je ze ruiken, voelen, zien en horen."

Alhoewel ze Curaçao een schitterend eiland vindt, waar meer dan genoeg te fotograferen valt, geniet ze wanneer de mogelijkheid zich voordoet, ook volop van andere landen. Moedt: "Dan vind ik het heerlijk om daar op terrasjes te gaan zitten en mensen te flitsen. De 'Plaza Botero' in Medellin, Colombia, vind ik bijvoorbeeld helemaal geweldig." Maar ze gaat ook altijd de natuur in, en op safari's en naar grote dierentuinen. Haar prachtige dierenfoto's die ze onder meer in China, Indonesië en Ecuador genomen heeft, zijn hier getuige van. Maar ook van de lokale leeuw 'King' heeft ze een prachtige en ontroerende close-up. Moedt: "Om King te fotograferen mocht ik de kooi in, nadat hij gegeten had."

Voor Moedt moet het fotograferen geen werk worden. Het is iets wat ze op gevoel uitoefent, wat haar persoonlijk enorm geholpen heeft en waar hele mooie dingen uit voortgekomen zijn. Ze hoopt andere mensen blij te kunnen maken met haar foto's, maar wil ook zeer bewust al het moois van Curaçao laten zien. "Ik vind het heel erg jammer dat Curaçao altijd negatief in het Nederlandse nieuws komt. Dat heeft me gemotiveerd om mijn foto's ook op sites als Facebook en nu.nl te plaatsen."

Voor zichzelf wil ze nog heel veel zien en fotograferen, maar wat nu op nummer één staat is walvissen spotten. Moedt: "Dat lijkt me ontzettend gaaf. Ik denk dat wanneer ik dat ook echt voor me zie, ik helemaal zal vergeten de knop in te drukken."

Culturele Agenda

'Les Airs de Noël'

Het koor CantArte en de jonge zangers Singing Angels brengen onder leiding van Erich Menig en op de piano begeleid door Johnny Kleinmoedig Franse kerstliederen ten gehore op 14 december om 18.30 uur in het Penthouse van het C-Bay Center aan de Caracasbaaiweg 268. Leden van de Alliance Française betalen 50 gulden en niet-leden 65 gulden met warm buffet. Zonder buffet 15 gulden. Reserveren via alliance.francaise.curacao@gmiail.com of via dulce_dasilva@hotmail.com.

Eyck in Bloemhof

De overzichtstentoonstelling 'Charles Eyck na 60 jaar terug op Doesji Korsouw' is te bezichtigen in Landhuis Bloemhof tot 15 januari 2014. Zestig jaar geleden bracht de Limburgse kunstenaar Charles Eyck, op uitnodiging van Chris Engels enkele maanden op Curaçao en Bonaire door. Dit bleek een zeer vruchtbare periode. Eyck heeft monumentaal werk achtergelaten, zoals het tegeltableau van het St. Elisabeth Hospitaal op de zuidgevel aan de Pater Euwensweg. Aangezien Eyck doorfstom was, schreef en tekende hij al zijn indrukken op, en dat waren er veel! De pittoreske steegjes van Punda en Otrobanda, de ondergaande zon, onze industrie, de kleurrijke huizen in de stad en de kunuku en de mensen! Hij genoot van zijn verblijf hier en dat is goed terug te zien in zijn werk en op de expositie die daaraan gewijd is. De meeste werken komen uit privécollecties, maar er zijn ook werken te koop. Op zaterdag 4 januari wordt er een 'Bonne Année Tour georganiseerd langs de monumentale werken van Charles Eyck.

'Den Gara di Mañan'

'Den Gara di Mañan' is een expositie van Wilson Garcia bij Gallery Alma Blou.
Tot en met 14 december zal deze expositie van de Curaçaose kunstenaar Wilson Garcia nog te bezichtigen zijn. Garcia wil met deze expositie ook stilstaan bij 150 jaar afschaffing van de slavernij, maar door vooruit te kijken. Hij is op zoek naar de moderne Tula, de moderne vechter voor vrijheid. Vrijheid om je vrij te voelen als een natie bestaande uit verschillende nationaliteiten en culturen, hoe divers we ook zijn. Door elkaar te benaderen met een open blik zullen we elkaar ook tegemoet kunnen komen.

Expositie Breebaart

Zondag 14 januari 2014 vindt in Gallery Alma Blou de opening plaats van de expositie van werken van Fred Breebaart. Deze kunstenaar is hier bekend vanwege zijn primitieve schilderijen van het dagelijks leven op het eiland. Vanaf het begin van Gallery Alma Blou in 1996 heeft de gallery werk van Breebaart getoond. Hij vertrok van Curaçao toen hij 12 jaar oud was, maar Curaçao zit nog altijd in zijn hart.

Rondleidingen Ascencion

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascencion organiseert op de donderdagen 12 en 19 december een rondleiding door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De beheerder brengt u op de hoogte van de bijzonderheden en wetenswaardigheden van het Landgoed Ascencion en de flora en fauna in het omliggende natuurgebied. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname 10 gulden p.p., koffie, cake en limonade bij aankomst inbegrepen. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel. 8641950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

'Tropisch Koninkrijk'

Tot en met 16 maart 2014 presenteert Museum de Fundatie in Zwolle de tentoonstelling 'Tropisch Koninkrijk' in het kader van de viering '200 Koninkrijk'. Het museum toont een keuze van een twintigtal kunstenaars van hedendaagse beeldende kunst van Curaçao, Aruba, Bonaire, Saba en St. Eustatius te weten: Ciro Abath, David Bade, Herman van Bergen, René Emil Bergsma, Nochi Coffie, Heleen Cornet, Ruben La Cruz & Karolien Helweg, Winfred Dania, Glenda Heyliger, Yubi Kirindongo, Stan Kuiperi, Elvis Lopez, Tirzo Martha, Ras Mosera, Magumbo Munto, Osaira Muyale, Ryan Oduber, Felix de Rooy & Kirk Claes, Evelien Sipkes en Ellen Spijkstra. Een aantal kunstwerken wordt speciaal op locatie gemaakt. Deze expositie is samengesteld door kunsthistoricus en publicist Maarten Jager.

Nieuws op cultureel gebied? Stuurt u uw info zo spoedig mogelijk naar agenda.cultuur@gmail.com

Edwidge Danticat: ‘Grenslijn van droom en realiteit’

‘Op de ochtend van de zevende verjaardag van Claire Limyè Lamnè werd een waanzinnige golf van tussen de 3 en 4 meter waargenomen aan de kust bij het plaatsje Ville Rose... Nozias, visser en vader van Claire was een van de eersten die het zag... hij hoorde een gerommel als van verre donder, toen zag hij vanuit de diepte van de oceaan een muur van water oprijzen.’ Deze bewegende muur bleek een van de vissers van het dorp, die zojuist in zijn bootje was uitgevaren, te hebben verslonden.

Tekst: Brede Kristensen

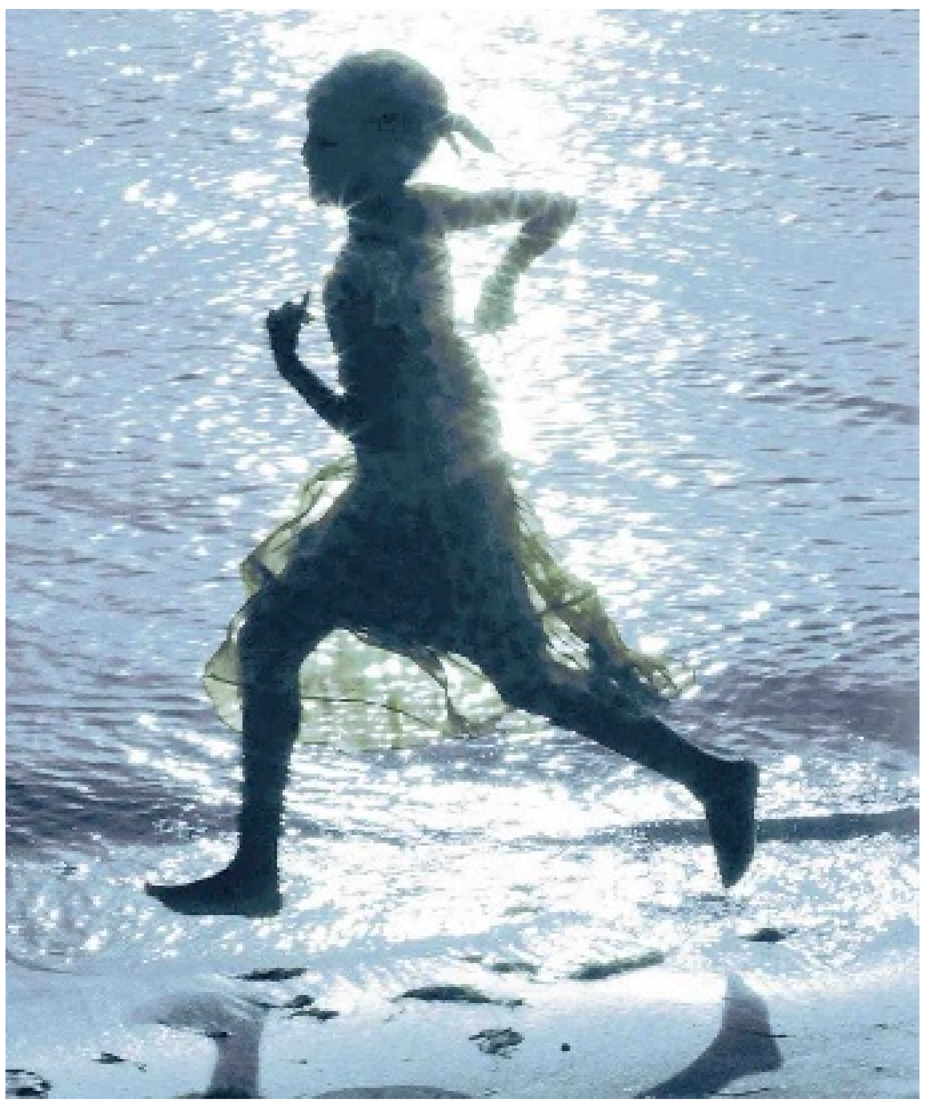

Zo begint de nieuwe roman van Edwidge Danticat (Haiti, 1969). De plotselinge golf symboliseert het onverwachte dat een abrupte keer in het leven kan brengen, hoofdthema in deze indrukwekkende roman. Van Danticat is bekend dat ze over uitzonderlijke literaire talenten beschikt. Ze schreef verhalen, essays en enkele romans. The Dew Breaker, (2004), het verhaal van de bloedige geschiedenis van Haïti, werd lovend ontvangen. Voor de verhalenbundel Krik?Krak! (1996) creëerde zij indertijd het imaginaire dorpje Ville Rose.

Deze nieuwe roman maakt duidelijk waartoe Danticat in staat is. Op verbluffend trefzekere en evenwichtige wijze werkt ze dit thema uit. Niets wat wijst op een aarzeling, een onzekerheid. Van begin tot eind boeit ze de lezer door het vele wat ze te zeggen heeft en te denken geeft, en niet in het minst door haar subtiele, glasheldere en poëtische stijl.

Zelf woonde Danticat tot haar 12e in Haïti. Haar ouders vertrokken naar New York op zoek naar een beter bestaan, Edwidge onder de hoede van familie achterlatend. Toen het zover was dat ze voor hun dochter konden zorgen, verhuisde zij naar New York. Die overgang bleek traumatisch. Ze schreef hierover in Brother, I’m dying (2007). Naar eigen zeggen wist ze te overleven door als jong meisje haar ervaringen en gevoelens in verhalen te verwoorden. Het was ook een manier om zich de Engelse taal eigen te maken. Ze schrijft in het Engels. Haïti vormt de achtergrond van haar verhalen. Vandaar ook het veelvuldig gebruik van Patois, met een charmant verwerkte vertaling in de tekst. Claire Limyè Lamnè betekent letterlijk: ‘Claire van het zeelicht’, of ‘Claire met het zeelicht’.

Laat me beginnen met het middendeel van de roman, van het tweede tot het een na laatste hoofdstuk, waarin Claire geen rol van betekenis speelt. Verschillende verhalen van verschillende mensen worden hier verteld, die ons een beeld geven van het netwerk waar haar vader en overleden moeder deel van uitmaakten. De verhalen zijn op natuurlijke wijze met elkaar verweven, vaak vanwege een plotselinge keer teweeggebracht door verraad, vernedering, verkrachting, een ongeluk op een motorfiets, een moord gepleegd door een naargeestige gang van lummelende, spookachtige lieden, die niet willen dat iemand hen probeert te begrijpen. De lezer leert zo het gecompliceerde en armoedig trieste leven in een vissersdorp aan de kust van Haïti kennen (een aanvulling op Haïti Noir, dat ze in 2011 samenstelde). Dit deel wordt afgesloten met een verslag van een radio-interview, di mwen, ‘vertel me’. Dit keer is de beurt aan een jonge vrouw die ooit door de zoon van de machtige hoofdmeester van de school is verkracht en afgescheept met een bedrag geld om elders een nieuw leven op te bouwen toen bleek dat ze zwanger was. De interviewster had zelf een appeltje te schillen met de vader van de verkrachter, de hoofdmeester zelf. Humoristisch, indringend en onthullend is dit hoofdstuk waarin tussen neus en lippen door duidelijk wordt hoe nauw iedereen in deze kleine gemeenschap met elkaar verbonden is en hoe de verschillende verhalen met elkaar verweven zijn. Er zit ook een feministische boodschap in verpakt, die niet als een duveltje uit een doosje springt, maar zich rustig ontvouwt als een onontkoombaar inzicht. Dat niet kunnen ontkomen aan deze boodschap wordt versterkt door het totale gebrek aan nadruk dat Danticat aan de dag legt.

Het eerste en laatste hoofdstuk waarin Claire centraal staat, zijn het meest indringend en geladen. Men zegt wel dat Danticat’s werk iets magisch-realistisch heeft. Misschien. Maar zeker niet met het werk van Gogol of Marquez te vergelijken. Eerder met Johan Daisne. Ooit schreef Daisne zijn ‘Trap van steen en wolken’ (1942), waarmee hij de magisch-realistische traditie in het Nederlandse taalgebied inluidde. De steen symboliseert de harde aardse realiteit. De wolken symboliseren de gedroomde werkelijkheid. ‘De dingen zijn maar afschaduwingen van de glanzende paradigmata die in de hemel wonen’. Er zijn mensen, kinderen vooral, die spontaan gebruik van deze trap maken, die het verband zien, die de ‘zonderlinge onzekerheid in henzelf ... omtrent henzelf en al wat hen omgeeft, betreffende de wezenlijkheid daarvan, of het nu echt is of gedroomd ... accepteren’ en begrijpen dat wat betekenisvol is, zich afspeelt ‘op de grenslijn van beide, van droom en werkelijkheid’. Deze uitleg van het magisch-realisme van Daisne lijkt me helemaal van toepassing op deze roman van Danticat, op het meisje Claire vooral.

Van Claire wordt gezegd dat ze een ‘revenan’ of ‘revenant’ is, een wezen dat is teruggekeerd van elders, van het rijk der geesten. Toen ze op het punt stond op deze wereld te arriveren, gaf haar moeder de geest. Haar laatste woorden waren gericht tot het komende kind: vini, kom, waarna ze stierf. ‘Als dergelijke kinderen niet goed in de gaten worden gehouden, kunnen ze gemakkelijk hun moeder volgen naar die andere wereld’, zo zegt men in Haïti. De beste manier om dit te voorkomen, is hen naar een andere plaats te brengen, al is het maar voor even, om hen te scheiden van de plaats van geboorte. Dat doet haar vader ook en haar eerste levensjaren brengt ze door bij familie in de bergen. Op 3-jarige leeftijd keert ze terug naar de vissershut van haar vader aan zee. Er zijn mensen die een revenan eng vinden, die in haar een spookverschijning zien die de boel op stelten gaat zetten. Maar met Claire gebeurt het tegenovergestelde. Ze draagt het zeelicht met zich mee. Ze verlicht het leven van mensen om haar heen, de duistere diepte en de schitterende reflectie van de zon op de golven van het bestaan. Bij trieste keerpunten van het lot, duikt ze op en lijkt ze de belofte van nieuw leven te belichamen. Gaëlle, de vrouw die haar als baby voedde en die nu wordt gevraagd zich over de 7-jarige Claire te ontfermen, verloor zelf haar dochtertje Rose. Ze kwam bij een motorongeluk om het leven. Wanneer ze treurt over haar drie jaar daarvoor verongelukte dochter, begrijpt ze ineens dat Claire voor haar van grote betekenis is. Ze besluit voor haar te willen zorgen. Als het tenslotte geregeld is met Nozias, de vader, die zijn dochter eigenlijk niet kan en wil missen, ze doet hem teveel aan haar moeder denken, maar ook niet kan onderhouden, loopt Claire weg. Ze voelt zich verworpen.

Het laatste hoofdstuk gaat over de vlucht en de terugkeer van Claire. Nu is Claire aan het woord die als jong meisje overdenkt wat haar overkomt, wat er om haar heen gebeurt en hoe zij zich tot de zee verhoudt. Onmogelijk dit hoofdstuk samen te vatten. Het is van een ongekende en ontroerende intensiteit. Dromen waarover wij als mensen geen vat hebben, worden hier betrokken op de realiteit waarover wij evenmin vat hebben. De werkelijkheid is mysterieus als de zee. In de persoon van het jonge meisje Claire doet Danticat die zee voor een prachtig moment even onvergetelijk oplichten.

Het boek nogmaals overziende, rijst de vraag of al die verhalen over mensen van het dorp tot wie Claire zich niet direct verhoudt, wel nodig waren. Al zijn ze met elkaar verweven, het verband met de persoon die stellig het middelpunt van het boek vormt, is afstandelijk. Dat kan als hinderlijk worden ervaren. Je hoort een lezer denken: genoeg, genoeg, vertel me nou hoe het verder ging met Claire.

Begrijpelijk, maar Danticat heeft ervoor gekozen een grote achtergrond te schilderen op collage-achtige wijze, waardoor de hoofdpersoon des te opvallender uit de verf komt. Ook moet de lezer beseffen dat deze roman meer is dan een verhaal met een plot. Er is nauwelijks sprake van een plot. De samenhang is gegeven met het thema: keerpunten als gevolg van plotseling oprijzende en verslindende golven, die tot inkeer en inzicht kunnen leiden. Of die, in de persoon van een revenan, een nieuw begin mogelijk maken. Claire daalt van de bergen af naar beneden, naar het strand waar ze haar vader en Gaëlle bezig ziet de man die zich in zee heeft geworpen, de verkrachter die in het radioprogramma te schande werd gezet, met-mond-op-mond-beademing te redden. Dan voelt ze dat ze daar bij moet zijn, moet helpen deze man de adem van het leven terug te geven. Geen roman ter ontspanning of vermaak. Het is een roman die existentieel te denken geeft.

In de jaren 10 van deze eeuw zijn opvallend veel schitterende romans verschenen, in Oost-Europa, Afrika, Engeland, de Caribische regio. Het lijkt een gouden decennium voor de literatuur te worden. Alsof de bedoeling is om mensen, die menen dat het boek geen toekomst heeft, van het tegendeel te overtuigen. Voorlopig plaats ik Claire of the Sea Light bovenaan op mijn persoonlijke lijstje van sublieme romans van dit decennium.

Edwidge Danticat, Claire of the Sea Light, 2013.

Lof der hunkering

Of ‘Lof der hunkering’, met de ondertitel ‘bekentenissen vanuit de sauna’ op Curaçao een groot publiek zal bereiken is de vraag. Een hoofdpersoon die seksueel misbruikt wordt door een wat oudere jongen en vanuit een sauna die als ontmoetingsplaats dient voor mannen zijn levensverhaal vertelt, dat is voor velen op een eiland waar anno 2013 een vreedzame Gay Pride geen doorgang kon vinden, waarschijnlijk een brug te ver. Dat is jammer, want het verhaal is zeer de moeite waard en verrassend goed geschreven.

Tekst: Linda van Eekeres

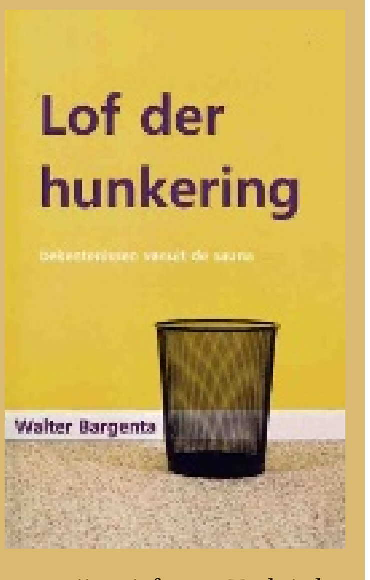

Een curieuze titel, een saaie kaft met een foto van een lege prullenbak, onder pseudoniem en in eigen beheer uitgegeven. Mijn verwachtingen waren niet echt hoog gespannen. Ook de belofte op de achterflap dat van het misbruik geen detail de lezer bespaard zou blijven, trok nou niet direct. Maar al op de eerste bladzijde word je gegrepen door de schrijfstijl en het boek liet me niet meer los tot het op bladzijde 183 uit was.

De hoofdpersoon, Jochem, is vanaf zijn tiende vijf jaar lang misbruikt door een oudere jongen. De schaamte, weerzin maar ook de tegenstrijdige gevoelens van de ander te willen behagen en soms zelfs genot, worden op een heel directe manier levensecht beschreven. Het erge is dat het in zijn eigen huis gebeurt. De dader is als pleegzoon in huis opgenomen.

‘Sinds die keer vreesde ik elk moment dat ik alleen met de kostganger in huis zou zijn, want diens verlangen leek ongeremd. Als mijn ouders ‘s avonds weggingen, mijn vader vergezelde mijn moeder nu regelmatig, kon ik elke ontsnapping uit mijn hoofd zetten als hij mij begeerde en dat deed hij meestal.’

Het boek is deels autobiografisch, zeker wat het misbruik betreft, zo vertelt de auteur in een emailwisseling. Over het expliciete karakter zegt hij: ‘Elk detail staat me na tientallen jaren nog haarscherp voor de geest en ik meende dat de weerzinwekkendheid van dit ‘jongensspel’ zo het best tot uiting kwam.’

Jochem vertelt in de sauna aan een volslagen onbekende voor het eerst zijn levensverhaal, dat begint bij het misbruik en ons meevoert naar Curaçao, al wordt het eiland niet met naam genoemd. Jochem gaat op zoek naar een vrouw in Campo. Eerst voor één nacht, later voor een huwelijk. Haar twee kinderen neemt hij aan terwijl hij ze nooit gezien heeft. Is hier een verwijzing naar de bijbel waar Hosea trouwt met de hoer Gomer en haar kinderen als zijn eigen kinderen moet aannemen?

Hoewel ze elkaar niet onaardig vinden liggen er voor beide partijen bepaalde motieven aan ten grondslag die niet onder de noemer liefde vallen. Met de tijd ontwikkelt hij een obsessie voor een vriendje van zijn stiefzoon. Toch is het huwelijk geen mislukking.

‘Zonder haar te kennen, heb ik mijn vrouw uit het bordeel geplukt. Zoiets kan niet goed gaan, moeten veel mensen hebben gedacht, ook mensen die zelf later hun huwelijk op de klippen zagen lopen. Bij mij heeft die dreiging nooit bestaan en zij heeft zich ontpopt tot een zorgzame echtgenote en tot mijn verrassing tot een kundig hotelbeheerder.’

‘Is de hoofdpersoon verknipt geraakt door misbruik in zijn jeugd of speelt zijn aanleg hem parten?’, is de vraag die op de achterflap staat. De vraag wordt niet beantwoord, al lijkt het vanzelfsprekend dat de loop der dingen anders was geweest als er geen trauma zou zijn geweest. Volgens een recensie door therapeut Peter John Schouten op de seksueelmisbruik.info, voor mannen die als jongen te maken hebben gehad met seksueel misbruik, is dat zo klaar als een klontje. ‘Ik heb in mijn praktijk al meer dan 500 mannen gezien die een soortgelijk leven leiden.’

Hij geeft in een brief bij het recensie-exemplaar aan geen Curaçaoënaar te zijn, maar in een ver verleden twee jaar op Curaçao heeft gewoond. Het verhaal speelt zich dan ook af in de tijd dat Curaçao als een offshore-paradijs gold.

Hoewel het een zwaar thema behandelt, is het geen loodzwaar boek geworden. Het is op een luchtige toon geschreven vol relativeringsvermogen.

Het boek valt te bestellen bij de boekhandel. Verder valt het te bestellen bij Bol.com en andere webwinkels. De verkoopprijs in Nederland is 16,50 euro. Het is ook te koop als e-boek voor 3,50 euro bij onder meer Bol.com.

Letra

John Rechy

Deze maand precies 50 jaar geleden verscheen ‘City of Night’, van de Mexicaans-Amerikaanse auteur John Rechy. Als een ‘stream of consciousness’ worden de ervaringen beschreven van een jonge zich prostituerende homofiele man die in relaties met uiteenlopende figuren langzamerhand zichzelf begint te vinden, plus zijn weg in een homovijandige samenleving. Rechy groeide tijdens de grote depressie op in Texas in hopeloze armoede. “Ik besefte dat toen niet. Overal was armoede maar wij hadden tenminste nog een dak boven ons hoofd.” Hij schreef zijn wereldberoemde boek over de homo-onderwereld van El Paso en New Orleans op een geleende typemachine in 4-voud met hulp van carbonvelletjes. Met zijn moeder, zo herinnert hij zich, was hij een nachtlang bezig het papier te sorteren om naar de uitgever te sturen. Het boek werd direct een bestseller, door sommige critici geprezen, door anderen als een ‘fruitsalade’ weggezet. In zijn eigen latino-subcultuur was er geen waardering. Homofilie was en is daar nog steeds een streng taboe, zo verklaarde de inmiddels 82-jarige in een interview. Alire Sáenz, dit jaar winnaar van de PEN/Faulkner Award, zei ter gelegenheid van de schitterende jubileum-editie: “Without a doubt one of the finest literary works ever written.” Niet alleen dat, ook een boek van grote betekenis voor de homo-emancipatie.

Daniel Alarcón

Daniel Alarcón is Peruaan die afwisselend in de Verenigde Staten en Peru woont en soms in het Engels, soms in het Spaans schrijft. Zijn nieuwste roman ‘At night we walk in circles’ gaat over de wederwaardigheden van een fictief absurdistisch toneelstuk ‘De idiote president’ dat 15 jaar eerder op straat in een niet bij name genoemd Latijns-Amerikaans land werd opgevoerd en vervolgens door de regering afgevoerd en verboden. In het stuk heeft de tirannieke met zichzelf ingenomen president knechtjes nodig. Zodra iemand benoemd is, wordt hij diezelfde nacht om zeep gebracht. De boodschap is dat iedere burger gedoemd is de grote eer te ontvangen om knecht te worden met de dood als gevolg. In het nu van de roman, is iedereen die episode van 15 jaar geleden vergeten, niemand die zich nog over mensenrechten en democratie druk maakt. Alles draait om de tirannie van het dogma van de groei. Het menselijk leven ook. Tenminste als je dat leven wilt noemen… Het toneelstuk erin doet sterk denken aan ‘Rhinocéros’ van Eugène Ionesco (1959), waarin mensen in neushoorns veranderen wanneer zij zich politiek-ideologisch conformeren. Geen slecht idee op deze manier Ionescu van stal te halen. De actualiteit is evident.

Daniel Alarcón

Ars Poëtica

Advent

Wie wacht weet nooit waarop
want steeds is alles anders.
Je wou rustige grond zijn
klaar voor de zaaier maar
niemand komt. Die stem ben je zelf
je zingt een oud lied van vrede.

Welke vrede. Je buigt het hoofd
knielt eerlijke woorden fietst
naar huis geen engel te zien.
Prijs dan de uren, als niet de jaren
hangt straks in de kerstboom
een bescheiden bazuin.

Marjoleine de Vos

uit Zeehond graag, 2000

Huntu Kòrsou

'Natuurlijk geld'

Behalve dat ik me in mijn columns richt op onderwerpen die met Curaçao te maken hebben, ben ik ook erg nieuwsgierig hoe onze 'zusjes' hun duurzaamheid vormgeven. Het is eigenlijk een beetje 'gluren bij de buren', maar dan in positieve zin. Kijken over de schutting om ervan te leren.

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi
Foto: Linda van Eekeres

Beklimming van de Mount Scenery op Saba.

Zo kwam ik dit keer uit op Saba. In een artikel las ik dat Saba een wetenschappelijk onderzoek verricht naar de economische waarde van de natuur. Met andere woorden: wat levert de natuur ons op in geld en wat kost het als wij haar vernietigen? Interessante vragen die uiteindelijk zichtbaar maken welk belang natuurbehoud heeft voor de economische ontwikkeling van Saba. Maar diezelfde vragen zijn ook voor ons van toepassing. Het lijkt alsof Saba ons een spiegel voorhoudt...

Bij het schrijven van deze column was het onderzoek net begonnen. Dat er hier draagvlak voor was, viel te merken aan het gemêleerde gezelschap van deelnemende partijen die hun expertise leverden. Stakeholders afkomstig van de overheid (ministerie van Economische Zaken), het bedrijfsleven (Saba Tourism Bureau), maatschappelijke organisaties (International Union for Conservation of Nature en Wereld Natuur Fonds) en kennisinstellingen (Universiteit van Wageningen en Vrije Universiteit Amsterdam). De perfecte match in mijn ogen om gezamenlijk bij te dragen aan een duurzaam Saba.

Afgelopen april is het project begonnen met een seminar, waarin de deelnemende partijen in discussie gingen over hoe de sociale en economische waarde van de natuur bepaald kan worden. De activiteiten die vervolgens worden uitgevoerd zijn twee enquêtes om te onderzoeken hoe de beleving van de natuur is onder de lokale bevolking en toeristen. De bedoeling is dat de resultaten gebruikt worden om beleid te ontwikkelen voor duurzaam natuurbeheer, waarin alle aspecten - milieu, sociale en economische - tegen elkaar worden afgewogen.

Saba ziet als eiland in dat dit onderzoek onmisbaar is voor zijn ontwikkeling op lange termijn. Het artikel verwoordt dit treffend: 'Saba is afhankelijk van zijn natuur. Er zijn geen duikers zonder gezonde koralen of hikers zonder mooie vegetatie en geen visserij zonder een gezonde vispopulatie.' Vernietigen van de natuur brengt schade toe aan verschillende economische activiteiten. Banenverlies onder de lokale bevolking of toeristen die het beu zijn om hun geld te steken in een smerig en lelijk eiland bijvoorbeeld. Dus de natuur is letterlijk haar inkomstenbron en als men deze vernietigt staat dat gelijk aan het doorsnijden van de eigen aorta oftewel zelfmoord.

Net als op Saba is toerisme op Curaçao een belangrijke inkomstenbron, misschien wel de belangrijkste. En waarom Saba Curaçao een spiegel voorhoudt, is omdat dat het zich inmiddels realiseert dat misbruik van de natuur het land zwaar kan benadelen. Het is nu, juist in deze crisistijd, het moment om in kaart te brengen wat onze natuur waard is in geld en dat dit een plek krijgt in onze nationale begroting en exploitatie. Elke omgehakte boom of vuilniszak die gedumpt is in de mondi betekent het over de balk smijten van ons eigen geld. Is dat geen zonde? Wat betreft de resultaten van het onderzoek, die houd ik u nog te goed voor wellicht een volgende column.

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Effectief complimenteren

Bij de traditionele manier van opvoeding en pedagogiek richt men zich vooral op wat kinderen niet of nog niet zo goed kunnen. Al vanaf de geboorte wordt er per week of maand gekeken of er - vergeleken met gemiddelde niveaus - eventuele achterstanden zijn in de ontwikkeling. De focus is hierdoor steeds op het negatieve gericht en niet op wat kinderen nu juist wel goed kunnen en doen. De afgelopen jaren is er een trend gekomen om meer aandacht te geven aan wat wel goed gaat. Termen als 'kracht', 'competentie' en 'kwaliteit' worden veelvuldig gebruikt en er is veel meer waardering voor individualiteit, eigenheid en een eigen tempo. Deze trend brengt met zich mee dat er ook vaker complimentjes worden uitgedeeld. Kwaliteiten worden immers herkend, erkend en geprezen. Voor de ontwikkeling van het kind is dit een vooruitgang. Toch moeten hier ook kanttekeningen bij worden geplaatst, want - hoe vreemd het ook klinkt - het geven van complimenten kan ook negatieve gevolgen met zich meebrengen.

Dit laatste blijkt uit een onderzoek waarbij twee groepen kinderen werd gevraagd een puzzel op te lossen (beschreven in 'Nurture Shock: New Thinking About Children', door Ashley Merryman en Po Bronson). De kinderen van de ene groep kregen als compliment te horen: "Wat ben je slim!" De kinderen van de andere groep kregen te horen: "Je hebt vast erg goed je best gedaan!"
Vervolgens kregen alle kinderen nog een opdracht; ze mochten kiezen om een nieuwe puzzel op te lossen, of ze mochten dezelfde puzzel nog een keer doen. Van de kinderen die te horen hadden gekregen dat ze slim waren kozen vrijwel alle kinderen ervoor om de puzzel die ze net hadden opgelost nogmaals te doen. Deze eerste groep koos voor veiligheid en zekerheid. Ze wisten dat ze er opnieuw in zouden slagen. De kinderen van de andere groep kozen er doorgaans voor om een nieuwe puzzel op te lossen. Deze laatste groep kinderen koos voor een nieuwe uitdaging.

Bovenstaande resultaten zijn als volgt te verklaren:
Het kiezen voor veiligheid en zekerheid wordt bij de eerste groep gestimuleerd, omdat de kinderen (vanuit hun perspectief) geacht worden slim te zijn. De kans dat ze falen als ze een nieuwe puzzel kiezen is aanwezig en zou betekenen dat ze dan niet aan de verwachting 'slim zijn' zouden voldoen. Door tegen een kind te zeggen dat het slim is, leg je dus eigenlijk een bepaalde druk op het kind waardoor het bang wordt om te falen.

Wanneer je een kind complimenteert op zijn of haar gedrag, bijvoorbeeld door te zeggen: "Je hebt vast erg goed je best gedaan!", motiveer je het kind om dit gedrag waar te blijven maken en dus zijn of haar best te blijven doen. Kinderen worden dan meer gestimuleerd om nieuwe uitdagingen aan te gaan en zullen minder bang zijn om te falen.
Kortom, geef je een kind een compliment over iets waar het kind zelf geen invloed op heeft, zoals een karaktereigenschap of zijn of haar intelligentie, dan zal dit vooral onzekerheid om het te kunnen waarmaken opleveren. Geef je een kind een compliment over zijn of haar gedrag, dan stimuleer je het kind om hiermee door te gaan.

Tuma mi Man
Voor meer informatie over Tuma mi Man kunt u contact met ons op nemen via: info@tumamiman.com / +5999 4659200, of volg ons op Facebook: www.facebook.com/FundashonTumaMiMan

Ir. Bertine Vermeer is office-manager en innovatie-deskundige bij Tuma mi Man.

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Gewag; 6. tijd van paring bij dieren; 12. Tibetaans leeuwhondje; 14. denkbeeld; 15. muzieknoot; 17. reeds; 18. gegroet; 20. voorzetsel; 21. bevel; 22. mollengang; 24. ontvangdraad; 25. raamscherm; 26. eenheid van elektrische weerstand; 28. boos; 29. wisselgebruik (lt.); 31. rivier in Spanje; 35. Surinaamse pad; 37. militair voertuig; 38. prooi; 40. grootmoeder; 43. snavel; 45. Engels telwoord; 47. muzieksoort; 48. grafvaas; 50. wijfjesree; 51. gewicht; 53. achter; 54. Chinese afstandsmaat; 55. keurig; 56. rund; 58. thans; 59. plas; 61. zwaardwalvis; 63. tot in de kleinste details; 64. zo te zien.

VERTICAAL:
1. Vrouwelijk paard; 2. Frans lidwoord; 3. Duits persbureau; 4. leer van Mohammed; 5. Engelse ontkenning; 7. tandeloos zoogdier; 8. afscheidsgroet; 9. dierenverblijf; 10. overdreven; 11. nadien; 13. transporteren; 16. vogelproduct; 18. atmosfeer absoluut; 19. griezelig; 21. Japans bordspel; 23. insect; 25. uitroep van vreugde; 27. nis; 30. fantoom; 32. moe; 33. ik (Lat.); 34. onfris; 36. voor; 38. bepaalde maaltijd; 39. rivier in Oostenrijk; 41. schaakterm; 42. oppasser in een harem; 44. epistel; 45. domoor; 46. lievelingskostje; 47. vuilnisbelt; 49. dwarsmast; 52. voorvoegsel; 54. tod; 57. sneeuwschaats; 59. vader; 60. zijde van een schip; 61. voorzetsel; 62. spil.

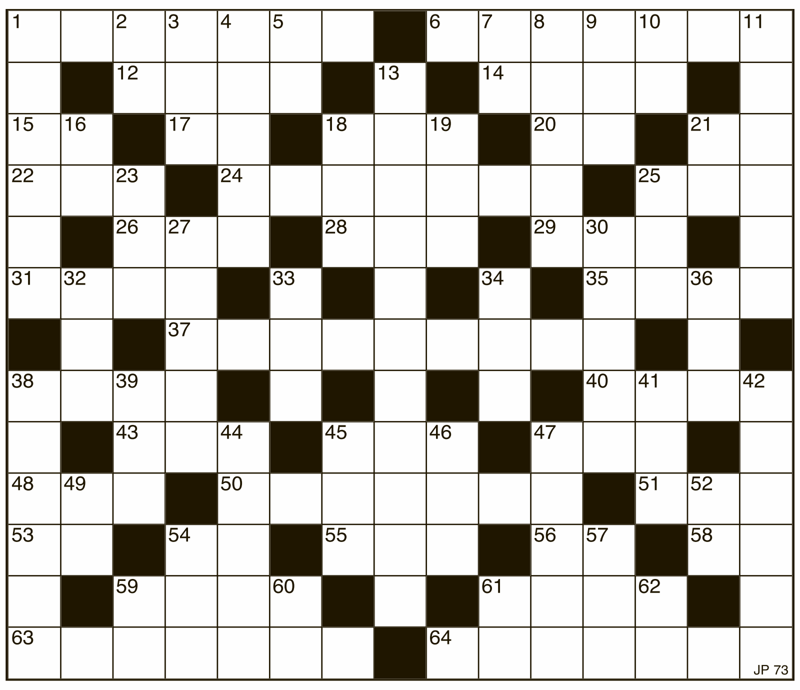

JP 73

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

A.Van vliet
Siribana 21-P
Aruba

N. Augusta
Seru Fortunaweg 42
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

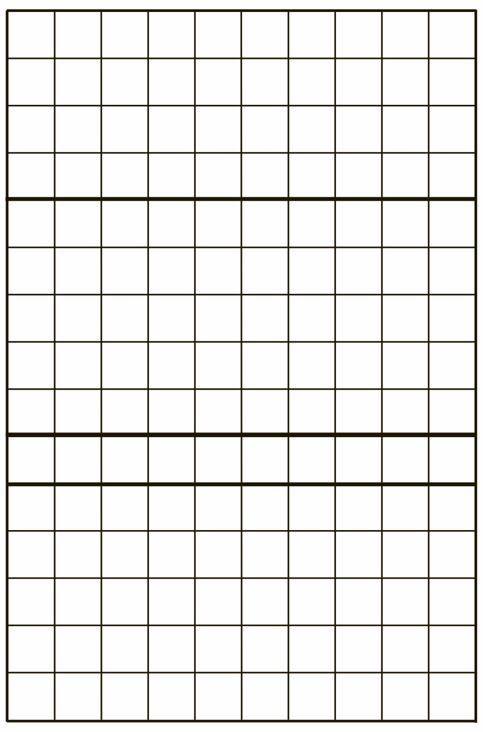

1. Paar, taille, ontvreemden;
2. luizenei, zaniken, mortel;
3. talrijk, hefboom, berg;
4. honingbij, rode verfstof, bloedarmoede;
5. insect, meisjesnaam, stormram;
6. rivier in Siberië, deel van een vinger, strandmeer;
7. communicatiemiddel, monster, wegbedekking;
8. stuk hout, bast, kerkbewaarder;
9. waarachtig, ongebogen, evenwel;
10. kortstondig, naast, gebedsoefening.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

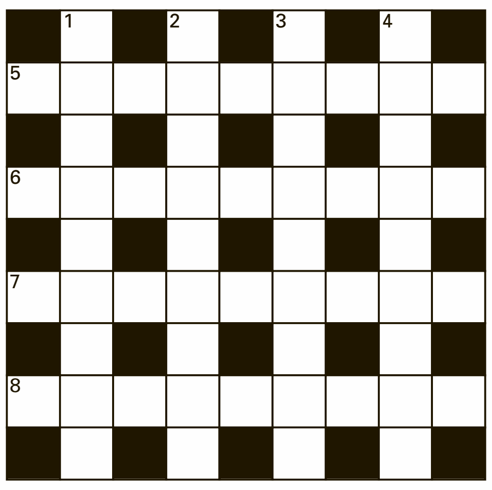

HORIZONTAAL:
5. Opschepper en afnemer (7);
Kerel met een fijner ego (8);
6. Rustgevende turf (8);
Bier van een dokter (4);
7. Wordt gedrukt om er tussenuit te gaan (4);
Prijzen van een criterium vastleggen (8);
8. Heeft zij meer dan voldoende? (5);
Glas maakt de plas beroemd (7).

VERTICAAL:
1. Monsters worden er hard van (6);
Gaven een hoeveelheid loten (8);
2. Vuil dat ik niet aankom! (5);
Chocolade die naar beneden komt (7);
3. In naam der wet! (3);
Opzettelijke bode (8);
4. Woord(en)betekenis (3);
Heel wat anders dan uitkijken (8).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

L	M	H	C	S	I	T	A	P	A	R	P	S
E	A	G	N	I	N	E	K	E	T	E	I	E
G	N	E	T	H	C	I	L	E	B	G	U	R
O	N	E	A	N	E	D	E	W	Z	A	K	G
V	A	I	L	S	O	H	T	E	L	L	N	R
N	A	Z	G	E	N	G	E	E	N	E	G	E
E	S	S	O	E	S	T	T	E	G	E	D	T
G	IJ	I	S	I	W	S	R	N	E	L	R	S
E	W	U	U	O	L	E	I	L	U	R	D	K
R	R	M	E	U	T	R	B	D	E	W	O	N
U	E	L	R	O	N	O	E	G	E	D	P	E
A	D	E	N	E	R	G	R	B	N	B	E	D
E	N	R	P	S	N	U	E	I	D	A	R	E
V	O	P	T	O	B	T	S	U	A	F	W	B
I	O	J	R	E	D	R	O	G	A	D	T	D
N	E	M	O	B	N	O	R	T	K	E	L	E

Adieu
Annam
Apatisch
Bedenkster
Bedisselen
Belichten
Berlioz
Burger
Dagorder
Doperwt
Dwangbeweging
Elektronbom
Ethos
Faust
Geelborstje
Gres
Kuip
Lager
Niveau
Noppenringen
Noteren
Onderwijs
Ongeduld
Regenvogel
Relmuis
Reus
Stel
Tekening
Zweden

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

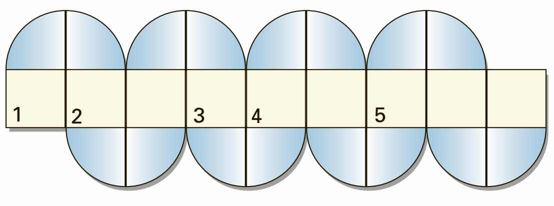

1. Middelpunt; 2. aantekening; 3. adellijk; 4. dans;
5. kakelbonte kleding.

© Puzzelland/131207

SUDOKU

3	2				6			
			4		8	5		
	5	8	7		1	2	4	
			1	9		4		
5	3	2					9	
		9				6		3
		5		6				
6					2	3	8	1
	4				7	9		

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

7	5	8	2	4	6	3	1	9
1	3	4	8	9	5	6	2	7
9	2	6	3	1	7	8	5	4
3	6	2	7	5	8	9	4	1
8	7	1	9	3	4	5	6	2
4	9	5	1	6	2	7	8	3
6	1	3	5	2	9	4	7	8
5	8	9	4	7	1	2	3	6
2	4	7	6	8	3	1	9	5

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Aroma; 5. lea; 8. jagen; 13. jura; 14. barst; 16. leto; 17. alg; 18. ram; 19. tab; 21. wan; 22. agon; 25. page; 27. maat; 28. keg; 30. hesp; 32. sans; 33. korea; 35. staf; 37. ijl; 38. ohio; 39. vree; 40. do; 41. stol; 43. kraag; 45. leuk; 47. apis; 49. dal; 50. sela; 52. leek; 54. tank; 56. oma; 58. col; 60. dom; 61. ata; 63. noga; 65. gezet; 67. rara; 68. apert; 69. loo; 70. berin. VERTICAAL: 1. Ajax; 2. rul; 3. orgaan; 4. ma; 5. lam; 6. er; 7. ast; 9. al; 10. gewest; 11. eta; 12. nona; 14. ban; 15. tap; 18. rot; 20. bah; 23. gasolie; 24. her; 26. geselen; 27. malta; 28. koord; 29. geval; 31. padua; 32. sijs; 33. kik; 34. arg; 36. fok; 42. oplage; 44. aat; 46. elkaar; 48. sec; 50. sam; 51. dona; 53. kog; 54. tot; 55. laan; 57. mop; 59. lel; 60. deo; 62. tri; 64. ar; 66. zo; 67. re. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Kluchtpijp; 6. vuurbalen; 7. kinkelder; 8. branduren. Verticaal: 1. Klauwierf; 2. schrokend; 3. straalbum; 4. bijbeleven. **Anagram:** 1. poet-optie-utopie; 2. romp-tromp-import; 3. twee-tweed-tweede; 4. velg-gevel-vlegel; 5. oder-ronde-eirond; 6. mier-ritme-ruimte; 7. kies-sjeik-kistje; 8. loep-spoel-opstel; 9. oker-korea-orakel; 10. aalt-talpa-plataf. Gevraagd woord: UITVERKOOP. **Woordzoeker:** VERBLIJFSDUUR **Puzzelslang:** 1. Mama; 2. agnaten; 3. naad; 4. dribbel; 5. lafaard. Het sleutelwoord luidde: MAANDBLAD

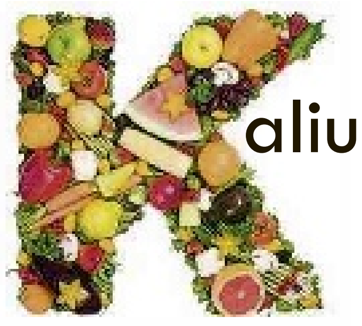

Kaliumrijke voedingsmiddelen

Nieuwe praktische informatie waarmee u uw gezondheid kunt verbeteren is altijd meer dan welkom. In samenwerking met Hans de Haan wordt u nu een vrij simpele manier aangeboden om met de voeding uw bloeddruk te normaliseren. Niet alleen het zout minderen is een noodzakelijke handeling, maar ook de inname van kalium verhogen. Met dit gerecht, bakiou met zwarte bonensalade, beginnen we met een nieuwe serie te uwer informatie.

Tekst: Miriam de Windt

De analyse geeft hoge waardes aan voor bijna alle voedingsstoffen. Doordat 'bakiou' gedroogde vis is, stijgt naar verhouding de hoeveelheid eiwitten, vetten en cholesterol in de droge massa. Zo ook de andere voedingsstoffen.

De hoeveelheid aanbevolen natrium per dag is 2 gram en van kalium 6 gram. Een verhouding van 1:3. Dit komt aardig overeen met de hoeveelheden natrium en kalium in dit gerecht.

Een belangrijke tip: indien u voortaan op de verhouding natrium en kalium in uw voeding wilt letten, is het beter de zoutpot niet meer op tafel te hebben. Zonder al teveel moeite krijgt u al meer dan voldoende natrium binnen. Het is nu zaak om de resultaten van onderzoeken met betrekking tot het effect van kalium op de bloeddruk in praktijk te brengen en uw kalium-inname met de voeding te verhogen.

Kalium

Kalium is een mineraal in onze voeding. Voor de functie van kalium in uw lichaam, verwijs ik u graag naar het artikel van arts Hans de Haan in deze Ñapa. In dit artikel komt duidelijk naar voren dat zowel een te laag als een te hoog kaliumgehalte in het bloed, serieuze gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Hoge bloeddruk alleen al kan ernstige risico's betekenen.

De cellen streven naar een zo constant mogelijke kaliumconcentratie. Een evenwicht tussen natrium en kalium is noodzakelijk. Stijgt de natriumconcentratie in het lichaam, dan stijgt de behoefte aan kalium. Omdat de voedingsindustrie kwistig omspringt met keukenzout is de natrium-inname spectaculair gestegen. Driekwart van alle zoutconsumptie komt uit industrieel bereide producten zoals brood, kaas, vleeswaren, sauzen, soepen en kant-en-klaar-maaltijden.

Door verarming van de landbouwgronden en gewijzigde landbouwmethoden bevat bovendien de huidige voeding minder kalium dan wordt verondersteld.

Kalium komt vooral voor in verse voedingsmiddelen en in volkorenproducten. In groente, fruit, aardappelen, bruin/volkorenbrood, peulvruchten en in mindere mate in noten, witbrood en melk. Normaal gesproken levert een gezonde, gevarieerde voeding met ruim groenten en fruit voldoende kalium. Als aardappelen en groente worden gekookt in veel water, kan kalium onnodig verloren gaan. Het is daarom beter om bij het koken niet meer water te gebruiken dan nodig is. Het stomen van groenten en het gebruik van rauwkost en kiemgroenten verdient de voorkeur. Zelf sappen persen heeft nog een krachtiger uitwerking.

Nu wordt er geadviseerd dagelijks 150 à 200 gram groente te eten en tenminste 1 à 2 porties fruit. Voor een evenwichtiger inname van kalium tegenover natrium, dient u eigenlijk meer verse groente en vers fruit te eten. Namelijk minimaal 300 gram groenten en 4 stuks fruit per dag.

Een andere manier om uw kalium-inname te verhogen is het drinken van groentesappen. Groentesap is zeer rijk aan kalium. Doen we met zijn allen veel te weinig en blijft vaak alleen beperkt tijdens een incidentele reinigingskuur.

Conserven

Zoals eerder in dit artikel gesteld, uw lichaam heeft baat bij een goede verhouding van natrium en kalium. Gezien het feit dat de voedingsmiddelenindustrie rijkelijk zout gebruikt in conserven en andere kant-klare-producten ('convenience en convenient food'), zal de verhouding Na en K eerder verstoord raken indien u veel conserven gebruikt. 'Convenience food' zijn halffabrikaten: u dient zelf nog een bewerking of enige bereiding te doen. 'Convenient food' zijn alle kant-klare-maaltijden, snacks en hapjes; u kunt ze zo opeten.

Zo min mogelijk conserven, convenience en convenient foods is wijsheid.

In het kader van ons recept voor deze week: de gedroogde zwarte bonen zelf koken en de gedroogde pimentos in plaats van uit blik of pot zal beter zijn voor de verhouding natrium en kalium in dit verrassende gerecht.

Ik ben blij met de onderzoeken die uitwezen dat voldoende kalium belangrijk is voor normalisering van hoge bloeddruk. Want het betekent simpelweg dat meer groente en fruit en meer volkorenproducten ... wie weet … de bloeddrukmedicatie omlaag kan brengen of misschien zelfs kan stoppen!

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor een 1-persoonsportie

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	406 / 1705	20%
Natrium	263 mg	13%
Eiwitten	37 g	37%
Kalium	2550 mg	42%
Vetten	15 g	22%
Kalk	56 mg	8%
Verzadigde vetten	1 g	5%
IJzer	3.9 mg	26%
Cholesterol	125 mg	45%
Vitamine A	485 mcg	54%
Vitamine B1	0.31 mg	31%
Vitamine B2	0.15 mg	11%
Vitamine C	41 mg	42%
Voedingsvezels	11 g	55%
Koolhydraten	35 g	14%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May

Koekjes van bakijou met zwarte bonensalade

Ingrediënten:
1 pond bakijou, zonder botten en vellen
3 à 4 aardappelen
3 eieren, losgeklopt
1/4 cup ui, schoongemaakt en gesnipperd
1/4 cup Italiaanse peterselie, fijn gehakt + voor garnering
1 promèntè of een deel ervan naar smaak, pitjes verwijderd heel fijn gesneden
1/4 theelepel witte peper
zout als het nodig is
gewone olijfolie om te bakken

Bereidingswijze:
Bakijou weken in water, van tijd tot tijd water verversen, tot de vis lekker smaakt! 5 Minuten koken in water of tot de vis gaar is. In een zeef laten uitlekken. Intussen de aardappelen in de schil koken, laten afkoelen en de schil verwijderen.
In een kom doen met de bakijou en de ui en met een vork prakken. De eieren toevoegen, goed mengen en dan de peterselie, de promèntè en de witte peper. Er koekjes van vormen. In een koekenpan een laagje olie verhitten en de koekjes aan beide kanten bruin bakken. Op een bord arrangeren en met gehakte peterselie bestrooien.

Zwarte bonensalade:
2 blikken zwarte bonen, afgespoeld en uitgelekt in een zeef
1 blik of pot Spaanse pimientos, uitgelekt en klein gesneden
4 eetlepels olijfolie
1 eetlepel sherryazijn
1/2 cup ui, schoongemaakt en heel fijn gesneden
1 eetlepel fijn gehakte verse Italiaanse peterselie
Alle ingrediënten mengen behalve de peterselie, afmaken met zout. Goed mengen.
Met peterselie bestrooien.
Met de bakijou-koekjes serveren.
Voor 4 personen.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Veuve Clicquot Brut, Ice Jacket

Druivensoort: Chardonnay, Pinot Noir, Pinot Meunier
Streek: Champagne, Frankrijk
Kleur: Helder witgeel
Geur: Witte wijnperzikjes
Smaak: Brioche, gouden rozijnen, witte perzik

Veuve Clicquot is een fantastisch champagnehuis in Reims. Ze maken verschillende soorten champagne zoals deze brut, maar ook bijzondere vintages, rosé champagne en de unieke 'La Grande Dame' champagne vernoemd naar de weduwe Madame Clicquot.
We proeven een heerlijke champagne die smaakt naar kleine appeltjes, rozijnen en een vleugje briochebrood met vanille aan het einde, smullen dus.
Geschikt voor de feestdagen als aperitief, maar ook geschikt bij een groene salade met geitenkaas of licht gemarineerde zalm.
Als cadeau weggeven is natuurlijk helemaal leuk, want Veuve maakt er altijd een uniek geschenk van. Deze Ice Jacket is bovendien ook nog eens zeer functioneel, want deze houdt de champagne een aantal uren perfect op temperatuur, dus u kunt er rustig mee op pad naar een familielid tijdens de feestdagen. Wie wil er nu niet zo'n mooi cadeau ontvangen. Er zijn overigens nog andere zeer bijzondere verpakkingen verkrijgbaar.
Veuve Clicquot heeft het feestelijk verpakken tot een ware kunst verheven.
Santé!
Erik van Kampen, sommelier

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

De kunst van het geven

December is alweer aangebroken. We gaan richting het einde van het jaar. Voor de één zijn de naderende feestdagen een verheugelijk verlangen, voor sommigen een periode vol (kleine) stressmomenten. Het jaar dat voorbij vliegt, het jaar dat je wilt afsluiten. Onherroepelijk komen de terugblikken tevoorschijn en de vooruitzichten voor het nieuwe jaar komen langzaam aan de orde.

Tekst: Erik van Kampen

Eerst vieren we massaal pakjesavond. Een fantastische traditie die elk jaar voor de kinderen in ere wordt gehouden. En dan maken we ons op voor de kerst.

Wat voor mij het mooiste is van het eindejaar is het aanbod van mooie, bijzondere wijnen. Traditioneel worden tijdens de kerstdagen een paar mooie flessen opengemaakt die normaliter niet op een doordeweekse werkdag opengemaakt worden.
Het blijven natuurlijk heel speciale dagen, waarbij je met familie en vrienden kunt terugkijken op het afgelopen jaar en dan is er niets fijner om daar met elkaar een goed glas bij te drinken om de kerst nog meer bijzonder te maken.
En welke wijn er voor de kerstdagen gekozen wordt, hangt veelal af van de gerechten die dan op de planning staat. Het kerstmenu wordt samengesteld, het aantal personen wordt bepaald. We gaan met onze lange boodschappenbriefjes naar de Mangusa, Centrum of Albert Heijn om alle ingrediënten aan te schaffen.
Voor de medewerkers van Licores Maduro altijd een leuke tijd om te adviseren en te begeleiden. Met een grote groep mensen in de winkel adviseren we over al onze wijnen die uit de hele wereld komen. Iedereen heeft zo zijn voorkeur: Gerijpte Bordeaux, Elegante Bourgogne, Nieuwe Wereld, Oude Wereld en natuurlijk een mooi aperitief in de vorm van bubbels, voor iedere portemonnee is er wel iets en ook steeds vaker een goede fles dessertwijn.
We willen het kerstdessert natuurlijk geen onrecht aan doen om daar niet iets lekkers bij te drinken.
De vragen die aan de orde komen zijn, hoeveel gangen heeft het menu, wat wordt er geserveerd, hoeveel gasten komen er, zijn er specifieke voorkeuren enzovoorts.
We proberen het de klant zo gemakkelijk mogelijk te maken en helpen daar waar dit kan om wat van de kerststress te kunnen wegnemen, het blijft natuurlijk een feest.
Het moment suprême vindt plaats tijdens de kerstdagen. De feedback komt vaak pas volgend jaar.

Ook vind ik het fantastisch om te zien hoeveel bedrijven uiterst nauwkeurig te werk gaan met het samenstellen van een kerstpakket om hun werknemers te laten genieten van een welverdiende kerstvakantie met lekkere dingen, of om ze te bedanken voor al hun inspanningen van het afgelopen jaar. Ook hierin worden er speciaal op maat allerlei pakketten gemaakt, meestal met verschillende dingen voor dame en heer.

Ook de verpakking blijft altijd ongelooflijk belangrijk: welke strik, welke kleur, hoe ziet het eruit? Bij ons is er een grote groep enthousiaste dames actief die er achter de schermen van 's ochtends tot 's avonds prachtige cadeaus van maakt voor de klanten.
Niet alleen een genot om te krijgen maar ook een genot om te geven, want uiteindelijk is geven altijd mooier dan krijgen, zei mijn moeder altijd en ze heeft gelijk. Deze dames zijn zelf ook erg trots op hun werk en terecht, want alle strikken worden met de hand gemaakt en zien er werkelijk fantastisch uit.

Ik wens u allen veel succes de komende weken met de voorbereidingen, het uitzoeken van de wijnen en het juiste geschenk om te geven. Wij zullen u bijstaan in alle facetten, daar kunt u op vertrouwen.
Volgende week zullen we een aantal wijnen verder uitlichten die goed aansluiten bij veel gekookte kerstgerechten om u nog verder op weg te helpen tijdens deze bijzondere decembermaand.
Laten we allen dankbaar zijn voor wat we hebben en met elkaar genieten van deze prachtige periode.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

Recht

Vastgoedbelasting op de BES-eilanden

De BES-eilanden, Bonaire, St. Eustatius en Saba, hebben een eigen fiscaal stelsel. Dit fiscaal stelsel wijkt in een aantal opzichten af van de belastingen op de andere eilanden en in Nederland. Zo is de winstbelasting afgeschaft. Daarvoor in de plaats zijn de opbrengstbelasting en de vastgoedbelasting geïntroduceerd. Daarnaast is de omzetbelasting omgezet in de algemene bestedingsbelasting. Vooral de introductie van de vastgoedbelasting heeft de laatste tijd veel stof doen opwaaien. In deze bijdrage gaan wij daarom specifiek in op de vastgoedbelasting.

Tekst: Lennart Huijsen en Ingemara Bak

Belastingobject en vrijstellingen
De vastgoedbelasting wordt geheven over de waarde van onroerende zaken die op de BES-eilanden zijn gelegen. Een aantal onroerende zaken is vrijgesteld van de heffing van de vastgoedbelasting. Er wordt geen vastgoedbelasting geheven over huizen die als hoofdverblijf worden gebruikt door de eigenaar en onroerende zaken die tot het vermogen van een zelfstandig ondernemer behoren. Daarnaast zijn onder meer kerken, natuurterreinen, braakliggende gronden en bedrijfsmatig geëxploiteerde cultuurgronden vrijgesteld van de heffing van de vastgoedbelasting.

Tarief
De vastgoedbelasting wordt geheven over een fictief vastgesteld inkomen van 4 procent over de waarde van de onroerende zaak. Over de eerste 50.000 dollar wordt geen belasting geheven als de eigenaar een natuurlijk persoon is. Het algemene tarief van de vastgoedbelasting is 20 procent. Dit resulteert in een effectief tarief van 0,8 procent over de waarde van de onroerende zaken. De hotelsector is één van de belangrijkste pijlers van de economie van de BES-eilanden. Daarom is ervoor gekozen om voor hotels een gereduceerd tarief van 10 procent te introduceren. Dit resulteert in een effectief tarief van 0,4 procent over de waarde van hotels. Voor de jaren 2011 en 2012 was tijdelijk het algemene tarief verlaagd naar 15 procent en het tarief voor hotels naar 5 procent. Over die jaren gold derhalve een effectief tarief van 0,2 procent over de waarde van hotels en 0,6 procent over de waarde van overige onroerende zaken.

Belastingtijdvak
Belastingdienst Caribisch Nederland stelt de waarde van de onroerende zaken vast in een waardebeschikking voor de vastgoedbelasting. De eerste waardebeschikkingen zijn al

verstuurd. De waardebeschikking geldt voor een periode van vijf jaar. Een bezwaar tegen deze beschikking kan uitsluitend worden ingediend in het eerste jaar van deze vijfjaarsperiode. De volgende vier jaren verandert de grondslag voor de belasting niet. Het is wel mogelijk dat een hertaxatie plaatsvindt in geval van bouw, verbouwing, uitbreiding of verbetering. De hogere waarde wordt pas in aanmerking genomen aan het begin van het zesde jaar na het jaar waarin de gebeurtenis die aanleiding gaf voor de hertaxatie heeft plaatsgevonden. U kunt zelf om een hertaxatie vragen in geval van afbraak of vernietiging. In dat geval wordt de nieuwe waarde in aanmerking genomen met ingang van het eerstvolgende jaar. Dat de waardebeschikking voor een periode van vijf jaar geldt, betekent dus dat de aanslagen vastgoedbelasting voor vijf achtereenvolgende jaren worden opgelegd op basis van deze waardebeschikking. Het is belangrijk om de waardebeschikking kritisch te controleren en indien nodig tijdig bezwaar in te dienen. Een recent taxatierapport kan een indicatie geven van de waarde van de onroerende zaak. Dit taxatierapport kan helpen bij de motivering van uw bezwaar.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Mens & Werk

Beoordelen van een werknemer

Door het functioneren van een werknemer te beoordelen krijgt men inzicht in de mate waarin de werknemer de gevraagde competenties beheerst, of de resultaten al dan niet gehaald zijn, wat de probleemgebieden zijn en of er bijvoorbeeld behoefte is aan opleiding of coaching.

Tekst: Judice Ledeboer

Voor een organisatie is het heel waardevol om kennis te hebben over het functioneren van zijn werknemers. Bij goed personeelsbeleid vormt dit de basis voor instroom, doorstroom en uitstroom. Het is belangrijk voor werkgever en werknemer en leidinggevenden krijgen meer informatie waar ze op kunnen en moeten aansturen.
Tegen het einde van het jaar vinden er bij veel organisaties beoordelingsgesprekken plaats. De werknemers kijken er niet altijd naar uit, want het kan ook gebeuren dat er punten naar voren worden gebracht die de werknemer liever niet wil horen. En daar ligt vaak een probleem, want veel werkgevers of personen die de taak hebben om die beoordelingsgesprekken te voeren (meestal personeelsfunctionarissen of de managers) vinden het lastig om punten aan te halen waar de werknemers verbetering moeten aanbrengen of zelfs moeten veranderen. Een dergelijk gesprek voeren vraagt dus een goede manier van communiceren, luisteren, overtuigen en motiveren.
Er zijn organisaties die gebruik maken van zelfbeoordeling door de werknemer. De werknemer moet dan zelf aangeven wat zijn doelstellingen zijn en of hij gemaakte afspraken is nagekomen en gerealiseerd heeft. De uitkomst van zo'n zelfbeoordeling kan van te voren worden gemaakt zodat al bekend is wat de standpunten van de werknemer zijn en dan kan degene die het beoordelingsgesprek voert met de werknemer zich goed voorbereiden. De werknemer wordt hierdoor aan het werk gezet om over zijn eigen functioneren na te denken.

Een beoordelingsgesprek heeft geen zin als er niet kritisch met elkaar gesproken wordt. Ieder mens kan bepaalde punten in zijn werk verbeteren en/of veranderen. Maar net zo lastig als de beoordelaar het vindt om feedback op functioneren te geven waarbij de werknemer hoort dat er zaken niet goed lopen, is het voor de werknemer om deze feedback te ontvangen. De mens houdt er in het algemeen niet van om kritiek te krijgen en iedereen gaat daar anders mee om. Juist omdat veel mensen feedback niet altijd positief ontvangen en niet kunnen verwerken,

worden beoordelingsgesprekken vaak een 'praatje' waarbij niet al te kritisch gesproken wordt en erger: het gaat altijd goed. Dit is natuurlijk niet waar. Er valt altijd en overal iets te verbeteren. Niet alleen aan manieren van werken, maar ook aan het gedrag, de samenwerking en de communicatie. Mede door grote veranderingen bij bedrijven door bijvoorbeeld fusies, verhuizingen, andere samenwerkingsverbanden en nieuwe managers is het nodig om continu de zaken op de werkvloer bij te stellen en moeten werknemers zich aanpassen. Dat is nu eenmaal zo en daar ligt ook een knelpunt. De mens houdt over het algemeen ook niet van verandering en dan gaan de hakken in het zand. 'Zo hebben we het altijd al gedaan', is dan een veel gehoorde opmerking.

Een beoordeling kan ook bepaalde consequenties hebben in de vorm van beloningen. Werknemers verwachten vaak een financiële beloning, maar er kunnen ook beloningen gegeven worden in de vorm van een promotie, het verkrijgen van meer verantwoordelijkheden of het deelnemen aan een bepaalde opleiding of traject binnen de organisatie.

Een compliment geven is natuurlijk ook heel belangrijk. Er zijn altijd wel een of meerdere punten te vinden waar een werknemer een compliment voor kan krijgen. Daar tegenover kan het beoordelingsgesprek natuurlijk ook negatief uitpakken, waarbij de werknemer zelfs wordt verzocht om te vertrekken. Bij een goed personeelsbeleid wordt er nog weleens aangeboden om de werknemer te begeleiden naar ander werk en wordt de werknemer met een of meerdere maanden salaris naar huis gestuurd, maar het komt ook voor dat mensen gewoon op straat komen te staan. Dat zijn op zijn zachtst gezegd lastige situaties. Vakbonden komen dan vaak op voor de werknemers, maar werknemers die niet zijn aangesloten bij een vakbond zullen hun probleem zelf moeten oplossen. Het is natuurlijk logisch dat iedere werknemer zijn uiterste best moet doen om zijn werk goed uit te voeren en dat de werkgever, waar mogelijk, het personeel goed begeleidt en ondersteunt. Er valt nog heel wat te winnen op dit terrein. Openheid naar elkaar toe, wat men van elkaar verwacht en afspraken nakomen zijn daarbij van het grootste belang. Een onafhankelijk persoon inhuren om beoordelingsgesprekken te voeren is ook mogelijk. Vanuit expertise wordt er gekeken naar alle facetten van werken van een werknemer. Dat vermijdt later opmerkingen als 'je hebt iets tegen me' als er iets gezegd wordt dat de werknemer niet prettig vindt. Belangrijk is dat de beoordeling objectief tot stand komt. Doelen moeten meetbaar zijn, de werknemer moet de beoordeling begrijpen en het gesprek voor een beoordeling moet ruim van te voren worden aangekondigd.

Management

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven Leiderschap (3)

Behalve de vijf leiderschapssytemen die in de afgelopen weken werden beschreven, autoritair leiderschap, patriarchaal, consultatief, participatief, en het laissez-faire systeem, wordt situational leiderschap algemeen als zesde systeem erkend.

Tekst: Jan de Ruijter

Bij situational leiderschap realiseert de leider zich dat verschillende methodes nodig kunnen zijn bij verschillende situaties en omstandigheden zoals vooral de bekwaamheid en taakvolwassenheid van de medewerkers. De te volgen methode hangt af van de omstandigheden en de leider bepaalt zijn methode en beoordeelt hoe het beste de gewenste resultaten te bereiken onder de omstandigheden van dat moment. In het geval van een lage taakvolwassenheid zal meer instructie en toezicht (directing) nodig zijn en toegepast moeten worden. Op een hoger niveau kan dat overgaan op begeleiden (coaching) en vervolgens op stimuleren en overleggen (supporting) en bij een hoge taakvolwassenheid op delegating, de verantwoordelijkheid voor beslissingen en uitvoering van taken overdragen. Het aanpassen van de leiderschapsmethode aan de taakvolwassenheid van de medewerkers houdt een verschuiving naar minder direct toezicht houden in en naar meer werkbegeleidende en coachingcontacten met de medewerkers. Deze al oudere gedachte uit de vroege jaren 70 van de vorige eeuw, werd door de bekende schrijver Kenneth Blanchard terecht sterk en met succes gepromoot.

Naast leiderschapsmethodes worden ook nog enkele leiderschapsstijlen erkend. Leiderschapsstijl refereert naar het gedrag van de leider dat voortvloeit uit zijn persoonlijkheid, opgedane ervaring en filosofie. Transactioneel leiderschap is taakgericht leiden en kenmerkt zich door resultaatgerichtheid. Leiders richten zich op het behalen van targets en jaarplannen en gebruiken duidelijke processen en procedures. De leider geeft leiding en de medewerkers volgen zijn leiding om voorafbepaalde resultaten te behalen. De leider beoordeelt, corrigeert, traint en beloont of straft zijn werknemers. Bij transactioneel leiderschap gaat het om de taken. Bij transformationeel leiderschap gaat het om de mensen. Tranformationeel leiderschap is motivatie- en ethiekgericht leiden. Deze leiders inspireren hun medewerkers zich verder te ontwikkelen en het beste van zichzelf te geven door visionair en inspirerend beleid. Het is motivatie- en ethiekgericht, het appeleert aan waarden, aan gemeenschappelijke waarden. Een gedeelde en enthousiasmerende visie op de toekomst staat centraal. De tranformationele leider verwacht veel van zijn mensen, hij coacht en geeft feedback, geeft veel vertrouwen, is ideologisch, is betrokken en is overtuigend. Persoonlijke contacten 'one-on-one' vormen de

basis voor het behalen van vooraf overeengekomen doelen. De leider is heel zichtbaar aanwezig en richt zich op de 'big picture' en op voortdurend succes op de lange termijn. Hij stimuleert de medewerkers zich verder in te spannen dan het minimaal geëiste. De nadruk van deze stijl ligt meer op visie en missie, motiveren en inspireren, empowerment, het creëren van betrokkenheid en proactiviteit. En minder op planning, controleren, inspecteren, procedures of het creëren van routines.

Bij empowerment leiderschap tot slot gaat het om zelf-controle van en door de medewerkers, het volledig participeren in besluitvorming en om ondernemend te zijn. Bij empowering gaat het om totaal beleid, men spreekt dus van een empowered workforce. Het gaat veel verder dan individuele delegatie van een taak aan een persoon. Het gaat om het totale beleid waarbij alle medewerkers opgeleid zijn om zelf beslissingen te nemen en verantwoordelijkheden te dragen. Het gaat dan om grotere zelfdiscipline van alle groepen, vreugde en motivatie voor het werk, en constructieve gewoontes en gedrag.

In het Xcel-managementsyteem beheerst de manager van de toekomst de vier in elkaar vloeiende disciplines van organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven en leidinggeven is een functie van de manager. Bij het managen houdt hij zich vooral bezig met taakgerichte zaken zoals planning, organizing, directing en controlling. Hij richt zich op de taken die gedaan moeten worden. Het gaat om 'wat', terwijl de leider meer kijkt naar 'hoe' en meer mensgericht is. De logica van het Xcel-systeem is daarmee duidelijk aangetoond. Taken kunnen niet zonder meer gedaan worden zonder de aandacht aan de menselijke kant. Slechte managers, die geen begrip hebben voor de menselijke aspecten veroorzaakten de spreuk 'people join companies but leave managers'. Het gaat hierbij om managers die geen inspiratie geven maar veeleer dwang en angst gebruiken om resultaten te behalen.
Men managet ook geen mensen, men leidt mensen en het succes van de manager van de toekomst wordt dan ook bepaald door zijn wijze van leiderschap.

(Wordt vervolgd)

Jan de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba, geeft seminars en cursussen en is bereikbaar op janderuijter@yahoo.com

Aan de slag met kindertalent

'Zijn alle kinderen klaar om Toby te verwelkomen? Hij wil heel graag weten wat jullie talenten zijn...' Uit de lucht komt opeens een grote pluche speelbeer tevoorschijn die pontificaal plaatsneemt op de stoel voorin de zaal. Vol spanning, met open mond en wijd opengesperde ogen kijken de kinderen naar de bruine beer met een grote koffer aan zijn zij. 'Wat zal er toch in die koffer zitten?', zie je de kleine deelnemers vol verwachting denken.

Angela Guiamo, manager communications van de RBC Royal Bank, is laaiend enthousiast over het talentenproject waarbij ook de niet-cognitieve en de creatieve kwaliteiten van het kind worden ontwikkeld.

Tekst: Simone de Brabander

Die vraag wordt gelukkig al snel beantwoord door de groep docenten van het St. Franciscus College. In de koffer zitten lees- en werkboeken die gericht zijn op het ontdekken van de talenten van de ongeveer 180 kinderen uit de groepen 6, 7 en 8. Vandaag is de 'kick off' van het talentenproject van de Stichting Young Talents United, de RBC Royal Bank en Aqualectra.

Jeanella Reenis-Brute, directeur van het St. Franciscus College, roept acht kinderen naar voren om hun talenten uit te beelden voor hun klasgenoten. De één is goed in paardrijden en om zijn talent uit te beelden, gebruikt hij een springbok van de gymzaal die als paard dient, en een echt paardenzadel waarop hij plaatsneemt. De kinderen in de zaal moeten erom lachen, een beetje komisch is het wel, er is immers geen echt paard waar de jongen op zit. Na een vliegensvlugge basiscursus paardrijden, is een ander talentvol kind aan de beurt. Zij doet een mooi dansje met ingewikkelde pasjes in haar roze balletpakje; weer een ander drumt heftig op zijn drumstel waarmee hij behoorlijk wat voeten van de grond krijgt. Eén van de talentvolle jongeren gebruikt een baseball om zijn talent uit te beelden. Onlangs werd zijn Little League baseball team kampioen Latijns-Amerika.

Op een bok uit de gymzaal en een echt zadel, geeft één van de kinderen een vliegensvlugge basiscursus paardrijden.

Onderwijs

"Waar blinkt het kind in uit, waar liggen zijn talenten?, dat zijn de vragen waarmee we ons in ons onderwijssysteem meer mee moeten bezighouden", zegt Jeanella Reenis-Brute. "Ons onderwijssysteem is te weinig gericht op het ontwikkelen van talenten en het realiseren van de dromen van de kinderen. Er ligt nog teveel focus op cognitieve vaardigheden, maar daarmee alléén komen de kinderen er niet." Om die reden omarmde Reenis met volle overtuiging het talentenproject waar de RBC Royal Bank als mede-sponsor haar volle vertrouwen in heeft. Dit project met als leuze 'Het enige doel van het leven is om je doel in het leven te vinden', werd onlangs op vier 'pilot' scholen geïntroduceerd. Het St. Franciscus College is één van die vier scholen. "Toen de stichting Young Talents United het project kwam presenteren, gingen mijn handen jeuken, en ik dacht: "Great, wanneer kunnen we beginnen", lacht Reenis. Zij zag meteen de link met het educatieve onderdeel 'Sociale en Emotionele Vorming' en wilde het per direct implementeren. Maar dat gaat niet zomaar, eerst moest de school toestemming vragen aan het Rooms Katholiek Schoolbestuur. Die toestemming kwam er vrij snel.

Kleurrijk

En nu is het zover: 180 kinderen van het St. Franciscus College gebruiken deze maand voor het eerst het materiaal: het originele, kleurrijke leesboek 'Kaboemmm en toen...' van de bekende Curaçaose auteur Diana Lebacs, en het eveneens kleurrijke werkboek 'Met onze talenten maken wij het verschil' waarin tal van opdrachten en oefeningen staan. Op een speelse manier worden hierin de moeilijke begrippen uitgelegd, zoals bijvoorbeeld het woord 'talent', wat betekent dat precies, wat houdt 'discipline' in, wat is een 'gave' en wat is een 'mogelijkheid'. Reenis: "Het boek van Diane Lebacs en het werkboek zijn ontzettend leuk door de superaantrekkelijke illustraties en tekeningen, dat spreekt de kinderen zeker aan. We gaan nu gedurende een periode van zes weken met het materiaal aan de slag. We gebruiken daarbij ons scherm, waarbij de plaatjes gescand worden en de kinderen klassikaal bespreken wat ze zien en wat er gebeurt. Dan gaan ze het boek lezen en het werkboek gebruiken. Doordat ons onderwijssysteem teveel gericht is op het aanleren van cognitieve vaardigheden, weten de kinderen aan het einde van hun middelbare schoolperiode vaak niet wat ze willen worden. We besteden daar te weinig aandacht aan", zegt Reenis. Daar komt nu een einde aan, verwacht de schooldirecteur. Met het materiaal kan zij een grote stap zetten in het ontdekken van de talenten onder de kinderen van haar school. "En ook hopen we dat ze meer 'smaak' krijgen om te lezen, dat laatste schort eraan bij de schoolgaande jeugd, het gaat erg moeizaam om ze aan het lezen te krijgen." De school beschikt voor dit project over een werkboek voor ieder kind en zeven leesboeken per klas, de kinderen moeten de leesboeken dus samen delen. "Wij hopen binnenkort er meer te kunnen aanschaffen."

Sponsors

Het project is een initiatief van Steven de Lira, voorzitter van de Stichting YTU en de hoofdsponsors zijn de RBC Royal Bank en Aqualectra. RBC was vanaf het begin geïnteresseerd om het educatieve vraagstuk te combineren met milieuonderwerpen vanwege het RBC Blue Water-project. Dit project heeft een wereldwijd draagvlak. RBC leverde een bijdrage door mee te denken en het concept vorm te geven. Daarnaast heeft de bank ook Aqualectra erbij betrokken om als partners dit educatieve traject samen te kunnen trekken.

Angela Guiamo, manager communications van de RBC Royal Bank, is laaiend enthousiast over het talentenproject waarbij ook de niet-cognitieve en de creatieve kwaliteiten van het kind worden ontwikkeld. "Daarmee kan de bank een heuse verandering teweeg brengen in de gemeenschap." Het talentenproject past mooi in de sponsorfocus van RBC door de 'link' met het RBC Blue Water-project. Dit heeft als doel het verhogen van het bewustwordingsproces voor verantwoordelijk gebruik van water, en daarmee de bescherming van het milieu. In het werkboek en het leesboek krijgen die milieuthema's ruim de aandacht. Guiamo: "Wat we verder met het talentenproject hopen te bereiken is dat het een vanzelfsprekendheid wordt dat kinderen goed omgaan met water en milieu."

Voor de RBC is het belangrijk dat de bank niet alleen maar sponsort, maar dat de mensen gemotiveerd worden en geïnspireerd raken om ook echt aan de slag gaan, en dat bereikt de bank onder meer met het talentenproject. "Dit jaar gaan er 800 kinderen met talentenontwikkeling aan de slag, volgend jaar willen we 900 kinderen bereiken en daarna willen we het aantal verdubbelen. Maar dat hangt af van de mogelijkheden. Er is in ieder geval een groeiende belangstelling om het werkboek en leesboek te gebuiken voor jongeren, groepen en clubjes. Ook zondagsscholen van kerken hebben ons benaderd voor boeken", zegt Guiamo.

Kriebelen

Steven de Lira is initiatiefnemer van het talentenproject en tevens de voorzitter van de Stichting Young Talents United. De op Curaçao geboren en getogen ondernemer vertrok op zijn 19e naar Nederland om bedrijfskunde te studeren. Maar het ging kriebelen, en de vraag 'wat kan ik teruggeven aan Curaçao' ging regelmatig door zijn hoofd. "Ik vind dat ik iets terug moet doen voor Curaçao. In Nederland betaal ik immers al voldoende belasting. Dit project biedt mij de mogelijkheid om iets voor mijn geboorteland te doen. Bovendien wil ik ooit naar Curaçao terugkomen en door met dit project bezig te zijn, leer ik mensen kennen en doe ik ervaring op."

De reacties op zijn idee waren overweldigend. De Lira was vooral onder de indruk van de pragmatische houding van bestuurders en directieleden van de scholen. "Ze vroegen meteen: leuk, kunnen we morgen beginnen?" De voorzitter geeft aan dat het ontwikkelen van persoonlijk leiderschap steeds belangrijker wordt in samenlevingen. "Er is een enorme omslag gaande. Een kind dat ervan droomt om piloot te worden, zou nu niet gemakkelijk aan een baan kunnen komen, laat staan over tien jaar, een vliegtuig wordt nu al grotendeels bestuurd door computers. Functies die nu nog bestaan, bestaan misschien over twintig jaar niet meer. Bedrijven die al meer dan tien jaar bestonden, gaan opeens over de kop. Er zijn grote veranderingen gaande, maar ons onderwijssysteem gaat daar niet in mee. We kunnen niet zomaar iedereen koppelen aan functies, echter, zo is het huidige schoolsysteem wel opgebouwd. Terwijl het juist uitermate belangrijk is dat kinderen hun talenten en leiderschapskwaliteiten ontwikkelen."

Met name dit laatste is een grote uitdaging op Curaçao zegt De Lira: leiderschap. Eén van de grootste uitdagingen waarmee Curaçao kampt is het nemen van verantwoordelijkheid, meent hij. "De manier van denken is nog te vaak 'E kuchu a kortami i e bus a lagami' (het mes heeft me gesneden en de bus reed aan me voorbij). Die gedragingen staan pal tegenover goed leiderschap waarbij je zelf de verantwoordelijkheid neemt en niet anderen de schuld geeft van je huidige omstandigheden en je problemen. Een leider zegt juist: 'Ik heb me gesneden met een mes en ik was te laat voor de bus'."

Droom

De Lira's eigen droom is om pakweg 6000 kinderen op Curaçao jaarlijks te helpen met de ontdekkingstocht naar hun talenten. "We willen de kinderen helpen bij het ontdekken en vooral ook het inzetten van hun unieke talent, zodat ze leider worden over hun leven en talent. Op deze wijze worden ze van binnenuit aangespoord om zich te ontwikkelen en leiding te nemen over hun ambities. Daardoor zullen ze met meer plezier in het leven staan en brengen ze de samenleving vooruit."

Tijdens zijn eigen jeugd kreeg De Lira niet de kans om zijn talenten goed te ontwikkelen, daar was geen mogelijkheid voor. Pas op zijn 28e kwam hij er na veel vallen en opstaan achter dat hij sterk was in snel denken, en in het zien van oplossingen en uitdagingen in plaats van problemen. "Ik voelde me vaak machteloos tijdens mijn jeugd, en dat is mede de reden waarom ik kinderen nu vroeg in hun jeugd wil helpen hun talenten te ontdekken. We voorkomen daarmee dat kinderen drop-outs worden en zich bezig gaan houden met minder positieve dingen. Door een specifiek talent bij elk kind te ontwikkelen, hen te motiveren en te begeleiden in waar zij interesse voor hebben, creëren wij nieuwe leiders voor de toekomst van Curaçao."

Ook de RBC Royal bank is hiervan overtuigd. Guiamo: "Leiderschapsontwikkeling is één van onze focusgebieden en met dit project zullen wij daar zeker een steentje aan bijdragen."

Juridisering (2)

Islelly Pikerie doet een promotieonderzoek naar het effect van drie specifieke beleidsinterventies op het gebied van Good Governance en naar de vraag of Good Governance wel in te passen is in de Curaçaose cultuur. In een serie van enkele artikelen in de Ñapa belicht ze verschillende aspecten van Good Governance. Dit deel gaat verder over de zogenaamde juridisering.

Tekst: Islelly Pikerie

Juridisering van de samenleving is nog steeds een probleem. De werkhypothese is te formuleren dat dit probleem alleen maar groter wordt omdat de komst van nieuwe instituties tot meer regelgeving leidt. Wat is juridisering van de samenleving eigenlijk? Er blijkt op verschillende manieren naar gekeken te kunnen worden, maar er bestaat ook samenhang.

Juridisering, wat het is:

1. Juridisering kan allereerst gezien worden als toegenomen en toenemende regeldichtheid. Dan is het een neutrale term die geschikt is om empirisch onderzoek te doen naar de omvang van wet- en regelgeving. Juridisering wordt echter niet alleen gezien in termen van veel of weinig.

2. Direct in de buurt van waarnemingen over juridisering als omvang van wet- en regelgeving komt de (tweede) notie van juridisering als problematische omvang, als een 'teveel' aan wetten en regelgeving voor de samenleving of voor bepaalde categorieën of groepen in die samenleving, of 'verkeerde' juridisering.
Dan komen termen om de hoek kijken als 'verstikking' door regels, 'door de bomen het bos niet meer zien, 'ondernemerschap remmend', 'geen kant op kunnen'. In de tweede betekenis is juridisering al niet meer neutraal maar een hoofdzakelijk kritisch te bekijken verschijnsel.

3. Van 'teveel' van iets naar negatieve gevolgen van steeds meer wet- en regelgeving op bepaalde terreinen is maar een kleine stap. Dan gaat het bij juridisering niet om teveel regels die leiden tot gebrek aan overzicht of verstikking maar dat ondernemers bijvoorbeeld zoveel tijd kwijt zijn aan het bijhouden van gegevens (voor de belastingdienst of voor de SVB) of het invullen van formulieren (politie). Het eigenlijke werk bureaucratiseert.
Als de term juridisering in dit verband valt, bedoelen bepaalde gebruikers eigenlijk de negatieve kanten van het gevolg van die wet- en regelgeving. De vrijheid om hun werk in te richten wordt beperkt.
In kringen van de politie hoort men dit geluid al tijden heel frequent. Dan spreekt men al heel snel over overregulering of regeldruk.
Juridisering kan ook een financieel gevolg hebben doordat toezicht en handhaving menskracht gaan vragen en specifieke beleids- en prioriteitsdiscussies ontstaan.
Hoeveel aandacht moet handhaving hebben? Wat hebben we over voor handhaving? Hebben we handhaving goed georganiseerd?

4. Juridisering drukt in het algemeen spraakgebruik ook nog iets anders uit. Dat is dat men in plaats van wet- en regelgeving liever ander handelen van de wetgever had gezien. Bijvoorbeeld dat de wetgever zijn handen thuis had gehouden en had afgezien van bemoeienis met de samenleving als bedoeld in bepaalde wet- en regelgeving.
Juridisering is dan een eufemistische term voor 'als het zo moet, hoeft het niet'. Je hoort dan: 'of we hier iets mee opschieten als land?' Deze hartenkreet kan tijdelijk zijn en betrekking hebben op symboolwetgeving.

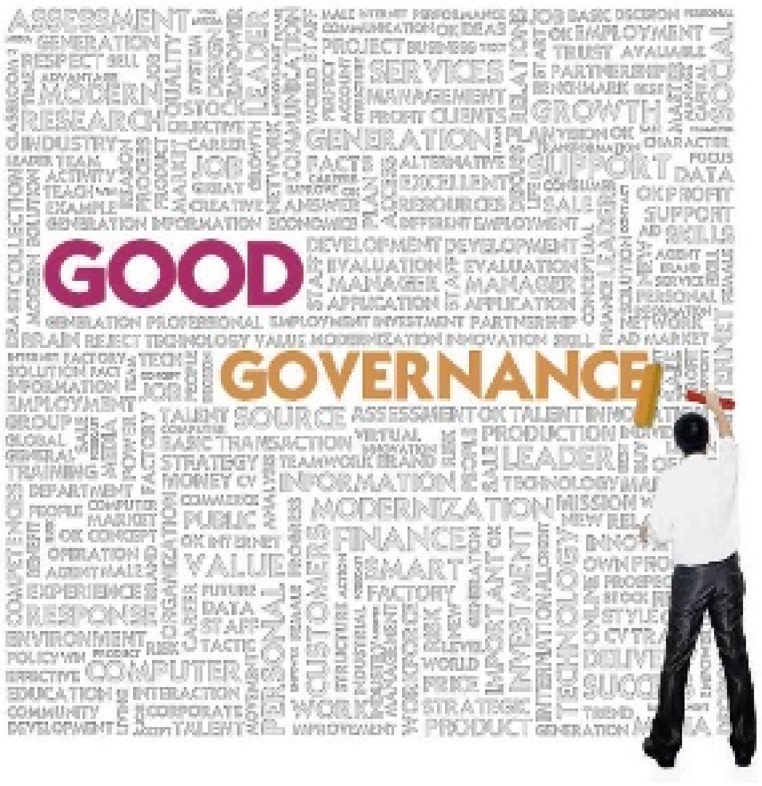

5. Het komt ook voor dat juridisering een begin markeert van een discussie over inzet van alternatieve middelen om een (overheids)doel te bereiken.
Wetgeving is immers een zwaar instrument. Beleidsmakers hebben niet alleen
juridische middelen, zoals geboden en verboden, tot hun beschikking maar kunnen er bij een bepaald beleid ook voor kiezen om economische instrumenten,
zoals prikkels of heffingen, in te zetten en ze kunnen voor communicatieve
instrumenten kiezen, zoals voorlichting of public relations. Ook een instrumentenmix
('policy mix') is mogelijk.
Met andere woorden, juridisering is te temperen door de keuze van alternatieve - meestal lichtere - beleidsinstrumenten meer te overwegen. De wetgever kan en moet zichzelf soms in toom houden.

6. Juridisering komt ook nog wel in andere betekenissen voor. Als de wetgever opmarcheert en wetten meer procesgerichte wetten worden, worden afwegingen doorgeschoven naar hetzij betrokkenen, hetzij de rechter. Denk voor procesgerichtheid aan euthanasie dat onderwerp van beraad is tussen een arts, wellicht de zieke patiënt en de familie. Deze procesgerichtheid kan verdedigbaar zijn in geval waarden en normen in concrete contexten afweging
behoeven. De rol van de rechter wordt hierbij nadrukkelijk verder buiten beschouwing gelaten.

Risico's van juridisering
Wat zijn nu risico's van juridisering? Daarop is al in het vorige artikel ingegaan.

1. Juridisering kan leiden tot overregulering en zo van invloed zijn op de productiviteit van een land.
2. Juridisering kan verstikkend werken op een beroepsgroep of een sector in de vorm van bureaucratisering. Professionals als politiemensen worden van hun werk gehouden doordat ze verslag moeten doen van activiteiten of resultaten. De administratieve lasten kunnen de pan gaan uitrijzen.
3. De Raad voor het openbaar bestuur in Nederland voegt er aan toe dat het democratisch proces in de verdrukking kan komen als juridische procedures, wet- en regelgeving de overhand krijgen. Het overheidsbestuur boet in aan doorzettingsmacht.
4. Daarnaast bestaat het risico dat de overheid uit vrees voor juridische claims (zie bij ons het geval van de bouw van een nieuw ziekenhuis) bij de ontwikkeling van nieuw beleid of de uitvoering van bestaand beleid zich op voorhand indekt en slagvaardig handelen uitstelt.
5. Ten slotte kan de juridische normering 'zo complex, gedetailleerd of tegenstrijdig zijn' dat een overheidsorganisatie zelf daar in redelijkheid niet aan kan voldoen.

Met dank aan prof. Arno F.A. Korsten, momenteel bijzonder hoogleraar bestuurskunde van de lagere overheden aan de Faculteit rechtsgeleerdheid van de Universiteit Maastricht en consultant. Tevens emeritus-hoogleraar bestuurskunde aan de Open Universiteit (Heerlen).

ICT-Afrika lonkt naar Azië

Slechts 16 procent van de Afrikaanse bevolking van meer dan een miljard mensen is online. Maar het aantal internetters groeit snel en Afrika zoekt daarom samenwerking met Aziatische technologiebedrijven.

Door zijn omvangrijke markt aan te bieden, hoopt Afrika dat Aziatische ICT-bedrijven bijdragen aan de ontwikkeling van diverse sectoren, zoals de financiële wereld, e-health, onderwijs en digitale veiligheid.
"Er zijn veel samenwerkingskansen", zegt Safroadu Yeboah-Amankwah, directeur van McKinsey's Business Technology Practice in Zuid-Afrika. "Noord-Amerika is eerlijk gezegd niet interessant voor onze markten. We zien veel in samenwerking tussen zuidelijke landen."
"Azië loopt qua internet vijf, of misschien wel tien jaar voor op Afrika. Veel van het talent en de technologie uit Azië kan voor ons van belang zijn", zegt de Ghanees, die onlangs in Bangkok aanwezig was bij Telecom World 2013, georganiseerd door de Internationale Unie voor Telecommunicatie (ITU).

Een flink aantal landen, aangevoerd door Nigeria was aanwezig om te laten zien hoe hun markt voor mobiele technologie groeit en om Aziatische investeerders aan te trekken. "Als grote Afrikaanse en Aziatische e-commerce-bedrijven samenwerken, zijn er nog meer kansen. Voor ons is integratie van grote Afrikaanse spelers met Aziatische, een aantrekkelijk idee", zegt hij.

Azië wereldleider
Volgens statistieken van de ITU hebben meer dan 720 miljoen Afrikanen een mobiele telefoon. Ongeveer 167 miljoen Afrikanen gebruiken internet. Die aantallen stijgen snel, nu er meer mobiele netwerken worden opgezet en mobiele apparaten goedkoper worden.
Aziatische landen zijn wereldleider in ICT. Zuid-Korea loopt voorop als het gaat om ICT-ontwikkeling en India staat bekend om zijn IT-expertise. Chinese bedrijven zijn de grootste wereldwijde operators.
Ji-Yong Park, onderzoeker bij het Koreaanse Internet and Security Agency (KISA), zegt dat zijn organisatie Afrikaanse landen helpt bij internetveiligheid. "Vorig jaar hebben we meer dan tweehonderd ambtenaren getraind", zegt hij.
India zette zijn kennis in bij het upgraden van trainingsfaciliteiten, waaronder het in 2003 opgerichte Ghana-India Kofi Annan Centre of Excellence in ICT. Maleisië werkt aan het opzetten van een multimedia-universiteit in Tanzania, terwijl Thailand bezig is met de lancering van een satelliet die de communicatie binnen Afrika en met Azië moet bevorderen.
"We zien Afrika als de toekomst. Er is veel land om voedsel te verbouwen voor de wereld. Het weer is hetzelfde als bij ons, dus we kunnen Afrikaans land gebruiken. We kunnen communiceren per satelliet, e-agriculture ontwikkelen en communiceren met afstandssensoren", zegt een adviseur van het Thaise ministerie van ICT. "Afrikanen en Thai lijken op elkaar als het gaat om ontwikkeling en mentaliteit. Ik voel me thuis in Afrika. Er heerst alleen gebrek aan infrastructuur voor nieuwe technologie."

Rwanda
Afrikaanse landen zien ICT-partnerschappen met Aziatische landen als een verandering ten opzichte van de door het Westen gesteunde ontwikkeling. "De ontwikkelingsrelatie met het Westen was altijd gebaseerd op leningen of schenkingen. Nu hebben we relaties die groei bevorderen, in het bijzonder in de ICT", zei de Rwandese minister van Jongeren en ICT, Jean Philbert Nsengimana.

Hij zei dat zijn land al een goede relatie heeft met Zuid-Korea. "Korea Telecom heeft onze nationale breedbandverbinding aangelegd en Zuid-Korea leidt onze mensen op", zegt hij. Ook met India en China heeft het land goede connecties, zie Nsengimana.

Het Chinese Huawei heeft een onderzoeks- en ontwikkelingscentrum in Zuid-Afrika en zeven opleidingscentra elders in Afrika. Het bedrijf heeft 5.800 mensen in dienst in achttien Afrikaanse landen.

"De uitdagingen in Afrika en Azië zijn hetzelfde: betaalbare en betrouwbare internettoegang, vooral breedband", zegt Eu-Jun Kim, regiodirecteur Azië-Pacific van de ITU. "Beide continenten hebben veel land en veel inwoners. Zij kunnen profiteren van ICT-toepassingen."

Een internetcafé in de Oegandese hoofdstad Kampala. Slechts 167 miljoen van de meer dan een miljard Afrikanen gebruiken internet, maar dit aantal sijgt snel.

Bestemming Curaçao

Voorbereiden op remigratie

Naam: Zaida en Mich-Laiza Alberto
Komen uit: Vleuten, Nederland
'Business or Pleasure?': Zaida: "Business", Mich-Laiza: "Business and Pleasure."
Aantal dagen: 40
Verblijf: Een appartementje

Wat een welverdiende vakantie moest worden leek voor Zaida en Mich-Laiza Alberto bijna in de soep te lopen toen op Schiphol Zaida's handtas werd gestolen. "Daar zaten de belangrijkste spullen in", vertelt Mich-Laiza. "Onder meer een extra mobiele telefoon om op Curaçao te kunnen bellen, mijn moeders rijbewijs, contant geld en kopieën van onze cv's en diploma's."

"Gelukkig waren we niet al ons vakantiegeld kwijt", aldus Zaida. "Het grootste deel hebben we op mijn dochter Mich-Laiza gestort. Ik heb steeds die bankpas in mijn bezit gehad, maar er was een moment dat zij het zelf even bewaarde. Dat is onze redding geweest, want zo hadden we toch nog wat geld dat we konden uitgeven op Curaçao. Het was de planning om een auto te huren, maar zonder rijbewijs en sowieso met minder geld te besteden was dat een van de dingen die geschrapt werden. Dat is wel zwaar geweest, want we moesten steeds met mensen meeliften en hebben ook gebruik gemaakt van het openbaar vervoer. We moesten altijd heel lang wachten op de bus. Uren!"

Zaida vertrok op 19-jarige leeftijd naar Nederland om zich daar te vestigen en is nu 35 jaar later klaar om weer op Curaçao te komen wonen. "Het doel van deze vakantie is behalve uitrusten ook om me te oriënteren en te kijken wat de mogelijkheden zijn om te remigreren naar Curaçao. We zijn bewust voor een lange periode gekomen om te kijken of het zou bevallen om op Curaçao te wonen. Verder hebben we allebei gekeken naar werkmogelijkheden." In Nderland heeft Zaida de laatste jaren onder meer als zieken- en bejaardenverzorgster gewerkt. "Ik heb een opleiding Verzorgende Niveau 3 gevolgd. Dan leer je een deel van de verpleegkundige handelingen. Als ik terug ben in Nederland ga ik de vervolgcursus van een jaar doen zodat ik eventueel ook op de kraamzorg of als verpleegster aan de slag kan."

Zaida is gedurende haar 35 jaar in Nederland regelmatig naar Curaçao gekomen maar nu ze voor iets langere tijd op het eiland verblijft beseft ze hoeveel er eigenlijk is veranderd. "Sommige veranderingen zijn heel aardig maar andere zijn een beetje jammer", aldus Zaida. "Punda en Otrobanda bijvoorbeeld zien er heel anders uit vergeleken met vroeger. Maar het is er wel beter op geworden. Ik vind het wel jammer dat we op Curaçao tegenwoordig anders met elkaar omgaan. Vroeger was er meer een gevoel van saamhorigheid onder de bevolking, maar nu is het ieder voor zich en mensen zijn er heel erg mee bezig de dag die vol verplichtingen en verantwoordelijkheden is, door te komen. Hierdoor is er weinig ruimte voor sociale omgang met elkaar. Spontane bezoeken brengen aan mensen en dat ze tijd voor je hebben is er niet meer bij."

Ondanks de diefstal op Schiphol met als gevolg geen eigen vervoer, hebben Zaida en Mich-Laiza toch nog een leuk verblijf gehad. Mich-Laiza: "Natuurlijk was elk bezoek aan het strand heerlijk. We zijn ook veel in Punda en Otrobanda geweest. En de boottrip met Captain Goodlife was heel erg leuk. Waar ik ook veel van genoten heb is ons weekendje met de hele familie van Curaçao bij het Renaissance Hotel."